

Designing a Process Model for the Development of Effective School Counseling: A Theory-Building Meta-Synthesis Approach

Mehdi Mohammadi^{1*} , Maryam Safari² , Maryam Shafiei³ , Ghasem Salimi³ ,
Fahimeh Keshavarzi³

1. Professor, University of Shiraz, Shiraz, Iran.
2. PhD Student of curriculum development, University of Shiraz, Shiraz, Iran.
3. Associate Professor, University of Shiraz, Shiraz, Iran.

ARTICLE INFO

Received: 2026/01/23

Revised: 2026/01/27

Accepted: 2026/02/08

Keywords:

Counseling, Effective
Environments, Counseling
Services, Counselor
Competencies

Abstract

The diverse roles of school counselors, including providing academic guidance, resolving psychological conflicts, and establishing effective communication with students, parents, and teachers, require a wide range of competencies that must be continuously strengthened. The overall aim of this study was to present a model that explains the antecedents, processes, and outcomes of developing effective school counseling. The research employed a theory-building meta-synthesis approach. Accordingly, key terms such as “counseling,” “counseling knowledge,” “counseling skills,” “counselor competencies,” “middle school,” and “high school” were identified in both Persian and international databases. After evaluation and screening, a total of 51 articles and theses were selected for analysis.

Data analysis was conducted based on grounded theory, including open, axial, and selective coding. Findings related to antecedents identified two main axial categories: school characteristics and counselor competencies. The processes of developing effective school counseling consisted of four axial categories: counseling services, application of intervention strategies, provision of supplementary services, and implementation of training. The outcomes of effective school counseling development were classified into four main groups related to students, parents, teachers, and the school/community.

The findings regarding the relationships among antecedents, processes, and outcomes indicated that effective school counseling operates within a dynamic and feedback-based cycle. Appropriate antecedents facilitate the development of knowledge, attitudes, and skills, which in turn lead to positive individual, interpersonal, and organizational outcomes. Developing the competencies of secondary school counselors requires a systematic and multidimensional approach that, in addition to training, emphasizes strengthening school support structures, enhancing professional communication, providing opportunities for practical experience, and fostering professional and contextual attitudes.

Citation: Mohammadi, M., Safari, M., Shafiei M., Salimi Gh., Keshavarzi F. (2025). Designing a Process Model for the Development of Effective School Counseling: A Theory-Building Meta-Synthesis Approach. *Journal of Curriculum Research*, Vol.15, No.2, Ser 30. 285-312
DOI: <https://doi.org/10.22099/jcr.2026.8544>

* Corresponding Author: E-mail address: Mmohammadi48@shirazu.ac.ir

COPYRIGHTS ©2025 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY-NC 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the Original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publisher

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Extended Abstract

Introduction

School counseling is recognized as a fundamental component of the educational system, playing a critical role in promoting students' academic, psychological, and social development. Despite the expansion of research in this field, the literature reveals a significant gap: the absence of a comprehensive and process-oriented model for developing the competencies of secondary school counselors, particularly one that systematically integrates antecedents, processes, and outcomes. This gap has resulted in fragmented and conceptually inconsistent understandings of counselors' professional competencies and identity. Therefore, designing a coherent process model that explains the structural, professional, and outcome-related dimensions of effective school counseling is both theoretically and practically necessary.

Research Questions

The present study sought to address the following research questions:

1. What are the antecedents of competency development among secondary school counselors?
2. What processes contribute to the development of counselors' professional competencies?
3. What are the multi-level outcomes of effective school counseling development?
4. How can a comprehensive process model of competency development for secondary school counselors be conceptualized?

Methods

This study employed a qualitative methodology using a theory-generating meta-synthesis approach with an inductive orientation. The research process followed the seven-step model proposed by Finfgeld-Connett (2018). Relevant empirical and theoretical studies on school counseling and secondary school counselors' competencies were systematically identified, screened, and selected.

Data were analyzed through qualitative content analysis using open, axial, and selective coding procedures. Core categories were extracted, and conceptual relationships among them were identified to construct the final process model of competency development.

Results

The findings indicated that the antecedents of competency development can be classified into two primary core categories:

1. **School-related factors**, including supportive policies, organizational infrastructure, and adequate human and financial resources;
2. **Counselor-related competencies**, including psychological characteristics, specialized knowledge, professional skills, and role-related attitudes.

The processes of competency development were organized into four core categories:

- Systematic implementation of counseling services.
- Application of diverse intervention strategies.
- Provision of complementary support services.
- Design and implementation of targeted professional development and training programs.

Regarding outcomes, the results demonstrated that effective school counseling development generates multi-level impacts, including:

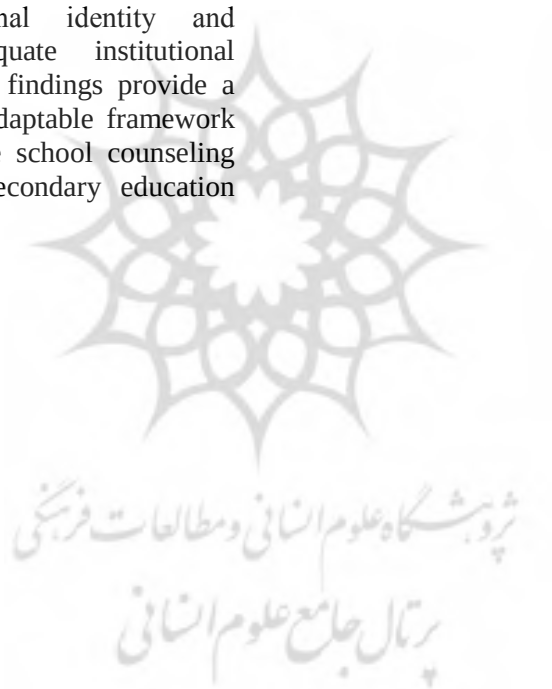
- Enhancement of students' academic, personal, and social growth.
- Improved professional collaboration and interaction among teachers.
- Increased parental awareness and engagement.
- Strengthened effectiveness, coherence, and educational equity within the education system.

Discussion

The proposed process model provides a comprehensive and integrated framework that explains the relationships among antecedents, processes, and outcomes in

developing secondary school counselors' competencies. The model offers both theoretical clarification and practical guidance for policymakers, educational planners, and school administrators seeking to enhance the quality of school counseling services.

Implementation of this model can lead to more coherent, equitable, and high-quality counseling services for students, thereby improving their academic success and personal development. Furthermore, clarifying counseling roles and expectations facilitates stronger collaboration between teachers and counselors and improves classroom management. By emphasizing both professional competencies and necessary organizational supports, the model contributes to strengthening counselors' professional identity and advocating for adequate institutional resources. Overall, the findings provide a context-sensitive and adaptable framework for advancing effective school counseling development at the secondary education level.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

طراحی مدل فرایندی توسعه مشاوره مدرسه اثربخش - رویکرد فراترکیب نظریه ساز

مهدی محمدی^{۱*}، مریم صفری^۲، مریم شفیعی^۳، قاسم سلیمی^۳، فهیمه کشاورزی^۳

۱. استاد، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

۲. دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

۳. دانشیار، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۱/۰۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۱/۰۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۱۹

چکیده

نقش‌های متنوع مشاوران از جمله ارائه راهنمایی تحصیلی، حل تعارضات روان‌شناختی، و برقراری ارتباط موثر با دانش‌آموزان، والدین و معلمان، نیازمند توانمندی‌هایی گسترده است که به طور مداوم باید تقویت شوند. هدف کلی از این پژوهش، ارائه مدلی بود که به توضیح پیشایندها، فرایندها و پیامدهای توسعه مشاوره مدرسه اثربخش می‌پردازد. روش این پژوهش آن، فراترکیب نظریه ساز بود. بر این اساس، واژه‌های کلیدی مانند "مشاوره"، یا "دانش مشاوره" یا "مهارت مشاوره" یا "شایستگی مشاور" "متوسطه" یا "دبیرستان" در پایگاه‌های داده لاتین و فارسی شناسایی و پس از ارزیابی و غربالگری مقالات و پایان نامه‌ها، در نهایت، تعداد ۵۱ مقاله و پایان نامه برای استفاده در پژوهش مورد تحلیل قرار گرفتند. شیوه تحلیل داده‌ها بر مبنای نظریه داده بنیاد و شامل کدگذاری باز، محوری و انتخابی بود. یافته‌های پژوهش در محور پیشایندها شامل دو کد محوری اصلی ویژگی‌های مدرسه و شایستگی‌های مشاور می‌باشد. فرایندهای توسعه مشاوره اثربخش نیز شامل چهارکد محوری خدمات مشاوره، به‌کارگیری راهبردهای مداخله، ارائه خدمات تکمیلی و اجرای آموزش شناسایی شده‌اند. پیامدهای توسعه مشاوره اثربخش شامل چهار گروه اصلی پیامدهای مرتبط با دانش‌آموزان، والدین، معلمان و مدرسه/جامعه بود. یافته‌های مبتنی بر روابط میان پیشایندها، فرایندها و پیامدها نشان داد تحقق یک مشاوره اثربخش در قالب یک چرخه پویا و بازخوردی عمل می‌کند. پیشایندهای مناسب موجب شکل‌گیری فرایندهای رشد دانش، نگرش و مهارت می‌شوند؛ این فرایندها به پیامدهای مثبت فردی، میان‌فردی و سازمانی منجر می‌شوند. توسعه شایستگی‌های مشاوران مدارس متوسطه نیازمند رویکردی سیستماتیک و چندبعدی است که افزون بر آموزش، به تقویت ساختارهای حمایتی مدرسه، ارتقای ارتباطات حرفه‌ای، فراهم‌سازی فرصت‌های تجربه عملی و توسعه نگرش‌های حرفه‌ای و زمینه‌ای توجه کند.

واژه‌های کلیدی:

مشاوره، محیط‌های اثربخش، خدمات مشاوره، شایستگی‌های مشاور

استناد: محمدی، م.، صفری، م.، شفیعی، م.، سلیمی، ق. و کشاورزی، ف. (۱۴۰۴). طراحی مدل فرایندی توسعه مشاوره مدرسه اثربخش - رویکرد فراترکیب نظریه ساز. مجله علمی پژوهشی «پژوهش‌های برنامه درسی» انجمن مطالعات برنامه درسی ایران. دوره پانزدهم، شماره دوم، پیاپی ۳۰، پاییز و زمستان ۱۴۰۴. ۲۸۵-۳۱۲

DOI: <https://doi.org/10.22099/jcr.2026.8544>

* نویسنده مسئول: Mmohammadi48@shirazu.ac.ir

COPYRIGHTS ©2025 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY-NC 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the Original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publisher

مقدمه

در جوامع امروزی، آموزش و پرورش به‌عنوان یکی از کلیدی‌ترین نهادهای اجتماعی، وظیفه پرورش انسان‌هایی خلاق، مستقل و توانمند را بر عهده دارد. آموزش و پرورش به‌عنوان یک عامل کلیدی در فرآیند توسعه پایدار، می‌تواند نسل‌هایی را تربیت کند که قادر به حل مسائل بزرگ جهانی، مانند تغییرات اقلیمی، فقر، بحران‌های اجتماعی و سیاسی و دیگر چالش‌های جهانی باشند. نسل‌های آموزش‌دیده و بادانش، قادر خواهند بود با اندیشه و تدبیر، راه‌حلی برای مشکلات عمده بشر پیدا کنند. به بیان دیگر، آموزش و پرورش به طور گسترده به‌عنوان سنگ‌بنای پیشرفت اجتماعی و نیروی محرکه اساسی برای افزایش سرمایه انسانی و ابزاری حیاتی برای افزایش کیفیت کلی سرمایه انسانی، به‌ویژه توانمندسازی افراد فاقد مهارت‌ها و دانش اساسی برای ارتقای خود از فقر، ضروری شناخته شده است (Hu & Zheng, 2023; Li et al., 2024; Tabash et al., 2024; Van Le & Tran, 2024; Edeji, 2024; Hanushek & al., 2024; Rentería et al., 2024; Woessmann, 2020; Tinta, 2023; Yin et al., 2024).

یکی از رسالت‌ها و وظایف کلیدی آموزش و پرورش، ارائه پاسخی کامل و جامع به این پرسش است که چگونه جوامع می‌توانند از اجتماعی بار آوردن افراد اطمینان حاصل کنند و اعضای خود را به سمت شهروندی مطلوب و توانمند در زندگی اجتماعی سوق دهند (Arnold, Faix, Feldbaum, & Kisgen, 2015).

در این راستا، مؤلفه‌ها و عناصر گوناگونی تأثیرگذار خواهند بود و این امر نیازمند برنامه‌ریزی ارگان‌های گوناگون و فعالیت‌های هدفمند در این عرصه است. یکی از مهم‌ترین عوامل، منابع انسانی کارآمد می‌باشد. مدارس با استفاده از منابع انسانی کارآمد، محیط‌های مهمی برای مداخلات ارتقای سلامت و رفاه روانی کودکان و جوانان هستند. یکی از راهکارهای اصلی برای حمایت از سلامت روان، خدمات مشاوره مبتنی بر مدرسه و جامعه است (Beak, Chung, & Suh, 2024). یکی از اقدامات و فعالیت‌هایی که در تسهیل امر تعلیم و تربیت دانش‌آموزان بسیار اثربخش خواهد بود، برنامه‌های راهنمایی و مشاوره است. Schmidt (1996) مشاوره در مدارس را به‌عنوان «خدمات ضروری و برنامه‌های جامع» توصیف کرده است. هم‌چنین، برنامه جامع مشاوره مدرسه به‌عنوان «بخشی جدایی‌ناپذیر از کل برنامه آموزشی که به هر دانش‌آموز کمک می‌کند تا مهارت‌ها، دانش و نگرش‌های لازم برای موفقیت را کسب کند» تعریف شده است (DaCosta, 2017). در فرایند مشاوره، تلاش بر این است که ضمن در نظر گرفتن اثرات عوامل و مؤلفه‌های تأثیرگذار در فرایند تعلیم و تربیت، اعم از برنامه درسی فعلی، مدیران مدارس، دبیران، شرایط خانوادگی، گروه دوستان و سایر مؤلفه‌های داخل و خارج از محیط مدرسه، و هم‌چنین، خصیصه‌های روان‌شناختی فردی و جمعی دانش‌آموزان، با استفاده از تکنیک‌های علمی و تخصصی و فنون مشاوره، به دانش‌آموزان کمک شود تا ضمن سازگار کردن خود با مسائل عاطفی و روانی در موقعیت‌های گوناگون، نسبت به تصمیم‌گیری معقولانه و انتخاب تصمیم ارجح برای به اجرا درآوردن تصمیم‌های خویش اقدام کنند. این نقش‌ها به ویژه در دوره متوسطه، زمانی که دانش‌آموزان با چالش‌های تحصیلی، انتخاب مسیر شغلی و مسائل عاطفی روبه‌رو هستند، بسیار برجسته‌تر است. این نقش چند جانبه مستلزم اجرای برنامه های مشاوره جامع است که بهزیستی عاطفی و آمادگی شغلی را در اولویت قرار می‌دهد و چنانچه مشاوران بتوانند به خواسته‌ها و انتظارات دانش‌آموزان پاسخ مطلوبی دهند، نقشی مهم در پیشرفت همه جانبه دانش‌آموزان خواهند داشت (Chapman, 2022) چراکه دوره متوسطه نشان‌دهنده یک مرحله مهم انتقال از دوره کودکی به بزرگسالی است که در طی آن دانش‌آموزان در کاوش شغلی و تصمیم‌گیری شغلی حرکت می‌کنند و به‌گونه‌ای قابل توجه به توسعه شخصی مادام‌العمر خود شکل می‌دهند (Super, 1970; Crites, 1974; Super, 1980; Kim & Lee, 2024).

نقش‌های متنوع مشاوران از جمله ارائه راهنمایی تحصیلی، حل تعارضات روان‌شناختی و برقراری ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان، والدین و معلمان، نیازمند مهارت‌ها و توانمندی‌هایی گسترده است که به‌طور مداوم باید تقویت شوند (Hanstein, 2003). ارائه خدمات مشاوره در نظام آموزش و پرورش با بهره‌مندی از مشاوران متخصص در مدارس، از جایگاه کلیدی در زمینه ایجاد جو عاطفی، روانی و اجتماعی مطلوب برای حل مسائل و برطرف کردن چالش‌ها و اختلالات روان‌شناختی و تحصیلی، آموزش مهارت‌های ده‌گانه زندگی، توانمندسازی دانش‌آموزان، اولیا و کادر مدرسه ایران برخوردار است و قدمتی بیش از نیم قرن تجربه دارد.

از سوی دیگر، با توجه به تکالیف قانونی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش مبنی بر تسری خدمات راهنمایی و مشاوره به همه مقاطع تحصیلی و همچنین، تأکید مبانی نظری این سند بر سازمان‌دهی فرایند یاددهی - یادگیری با نگاه مشاوره‌ای، این شرایط ایجاب می‌کند تا سازوکارهای لازم برای مشارکت عمومی و حداکثری معلمان، کادر مدرسه و خانواده‌های دانش‌آموزان در زمینه‌هایی چون رشد شخصی و سازگاری، آموزش مهارت‌های زندگی، نظارت بر فرایندهای یادگیری و نقشه‌کشی در مسیر زندگی تحصیلی-شغلی فراهم آید (Comprehensive Consulting System Document, 2022)، اما نظام مشاوره در مدارس متوسطه ایران همواره با مشکلات ساختاری و محتوایی روبه‌رو بوده است. شواهد نشان می‌دهد که بسیاری از مشاوران با کمبود مهارت‌های حرفه‌ای و آموزشی روبه‌رو هستند که عملکرد آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Taghizadeh et al., 2019). برنامه‌های موجود در سرفصل‌های دانشگاهی یا حتی آموزش‌های ضمن خدمت نشان داده است که این آموزش‌ها تناسب کافی با شرایط پیچیده و نیازهای روزمره مدارس متوسطه ندارند. با این حال، ساختارهای موجود در آموزش ضمن خدمت مشاوران مدارس نیز اغلب از رویکردهای سنتی و مبتنی بر انتقال دانش نظری بهره می‌برند که پاسخگوی نیازهای عملی و مهارتی آنان نیست.

در نتیجه، این نارسایی‌ها می‌تواند به کاهش کیفیت خدمات مشاوره‌ای در مدارس منجر شود و تأثیر منفی بر رشد تحصیلی و روانی دانش‌آموزان داشته باشد. برای دستیابی به بینشی درخور از موقعیت فعلی و مسائلی که دانشگاه‌های کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه با آن روبه‌رو هستند یا ممکن است در آینده با آن روبه‌رو شوند، لازم است نظام آموزش به‌صورت وافی و کافی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گیرد و خرده‌نظام‌ها، عوامل و عناصر اثرگذار بر آن و سهم هر یک از آن‌ها در این عرصه نمایان شود (Mohammadi & Fathabadi, 2005).

بسیاری از مشاوران، به دلیل ضعف در آموزش‌های کاربردی و عملی، توانایی لازم برای ارائه خدمات مؤثر به دانش‌آموزان را ندارند. این امر منجر به کاهش اثربخشی فرایند مشاوره و حتی بی‌اعتمادی دانش‌آموزان و والدین به این خدمات شده است (Taghizadeh et al., 2019). این مشکلات، نیاز به یک بررسی جامع برای شناسایی آسیب‌ها و ارائه راهکارهای بهبود را بیش از پیش آشکار می‌کند. پیشرفت سریع فناوری در عصر پیش رو، سبب پیدایش نیازهای آموزشی جدید برای مشاوران شده است؛ به‌گونه‌ای که تحصیلات رسمی و دانشگاهی به‌تنهایی پاسخگو نبوده و در نتیجه نیاز به انواع دیگر آموزش، از جمله آموزش‌های ضمن خدمت، احساس می‌شود (Kharoushi, Liyaghatdar, & Kolbasi, 2016).

از سوی دیگر، برنامه‌های درسی مرتبط با تربیت مشاوران در دانشگاه‌ها اغلب به‌صورت نظری و غیرکاربردی طراحی شده‌اند. این برنامه‌ها نه تنها نیازهای شغلی مشاوران آینده را تأمین نمی‌کنند بلکه باعث بروز چالش‌هایی همچون عدم توجه به مهارت‌های ارتباطی، شناخت روان‌شناختی و استفاده از فناوری‌های نوین مشاوره می‌شوند (Abbasi, 2021). همچنین، با توجه به تغییرات ساختاری در نظام آموزش و پرورش و ابلاغ بخشنامه‌های جدید مانند راهکار تغییر

سمت کارکنان در سال ۲۰۲۳، نیاز به بازنگری در برنامه‌های آموزشی و توسعه حرفه‌ای مشاوران مدارس بیش از پیش احساس می‌شود. برنامه‌های درسی رشته مشاوره در بسیاری از دانشگاه‌ها بر انتقال دانش نظری تمرکز دارند؛ این در حالی است که مشاوران برای انجام وظایف خود در محیط‌های واقعی، به مهارت‌های عملی، نگرش‌های مثبت و توانایی حل مسئله نیاز دارند. فقدان این هماهنگی منجر به تربیت فارغ‌التحصیلانی شده است که در رویارویی با چالش‌های مدارس، به‌ویژه در حوزه‌های روانی-اجتماعی، کارآمدی لازم را ندارند (Darling, Flook, & Barron, 2020).

در همین راستا، پژوهش‌های متعددی در حوزه مشاوران مدارس انجام شده است. در پژوهش‌های داخلی، Kheirkhah (2020) به عدم توجه برنامه‌های درسی فعلی در دانشگاه‌های ایران به مهارت‌های عملی مانند مصاحبه، ارزیابی روانی و استفاده از ابزارهای مشاوره اشاره کرده است که این امر منجر به عدم آمادگی مشاوران برای رویارویی با مسائل واقعی مدارس می‌شود. همچنین، Najafi et al. (2023) معتقدند که مدارس متوسطه دوم، که دانش‌آموزان در آن برای انتخاب رشته و مسیر شغلی آماده می‌شوند، نیازمند مشاورانی هستند که با مهارت‌های تشخیصی و راهنمایی مناسب بتوانند دانش‌آموزان را هدایت کنند.

پژوهش Abbasi (2021) بر وجود رابطه معنادار بین آموزش‌های عملی و تجربی و ارائه خدمات باکیفیت‌تر به دانش‌آموزان تأکید دارد. نتایج پژوهش Roudi (2023) نیز نشان داد که بدون اصلاح در مهارت‌های عملی و دانش مشاوران، فرایند مشاوره نمی‌تواند به‌طور کامل اثربخش باشد و نیازمند بازنگری اساسی است.

در پژوهش‌های خارجی نیز Carey and Dimmitt (2012) به تأثیر مستقیم مهارت‌های عملی و کاربردی فارغ‌التحصیلان مشاوره بر بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان اشاره کرده و عدم توجه به این مهارت‌ها در برنامه‌های آموزشی دانشگاهی را یکی از عوامل کاهش اثربخشی مشاوره مدرسه دانسته‌اند. Gysbers and Henderson (2003) بر ضرورت بازنگری دوره‌های برنامه‌های درسی مشاوره و هماهنگی آن‌ها با نیازهای روز جامعه تأکید کرده‌اند. همچنین، Lockwood (2016) در مطالعات خود به این نتیجه رسید که برنامه‌های آموزشی مبتنی بر فعالیت‌های عملی مانند کارورزی و شبیه‌سازی نقش، تأثیر بسزایی در افزایش مهارت‌های مشاوران دارند.

افزون بر این، ادبیات پژوهشی، ارزش مشاوره مدرسه را از راه چندین حوزه کلیدی تأیید می‌کند. بررسی‌های فراتحلیلی، اثربخشی مشاوره در مدارس را به‌صورت کمی نشان داده‌اند (Baskin et al., 2010). پژوهش‌های اخیر نیز به بررسی هویت حرفه‌ای مشاور مدرسه با تأکید بر تأثیر عمیق زمینه‌های اجتماعی و سیاسی پرداخته‌اند (Rahal, 2025). داده‌های پذیرش نشان می‌دهد که خدمات مشاوره مدرسه به‌طور مداوم از سوی دانش‌آموزان، معلمان و والدین بسیار ارزشمند تلقی می‌شود (Evans et al., 2019; Loynd et al., 2005; Wilkinson et al., 2018, as cited in Copeland et al., 2024).

با وجود پژوهش‌های متعدد، عدم وجود یک مدل فرایندی جامع برای توسعه مشاوره مدرسه اثربخش و نیز تأکید ناکافی بر پیشایندها، فرایندها و پیامدهای توسعه این نوع مشاوره، هم در مبنای نظری و هم در پژوهش‌های انجام‌شده به‌وضوح احساس می‌شود.

بنابراین، هدف این پژوهش، شناسایی پیشایندها، فرایندها و پیامدهای مدل توسعه شایستگی‌های مشاوران مدارس متوسطه است. یافته‌ها و چارچوب حاصل از این مطالعه مزایای قابل توجهی برای ذینفعان کلیدی دارد: ۱- دانش‌آموزان با چنین مدل مشاوره‌ای درنهایت، خدمات با کیفیت‌تر، یکپارچه‌تر و عادلانه‌تری دریافت خواهند کرد که منجر به موفقیت بیشتر در زندگی تحصیلی و شخصی آن‌ها می‌شود. معلمان از نقش‌های مشاوره‌ای روشن‌شده و انتظارات

مشخص بهره‌مند می‌شوند، که امکان همکاری مؤثرتر با مشاوران و بهبود مدیریت کلاس را فراهم می‌آورد. این پژوهش شایستگی‌ها و حمایت‌های سازمانی لازم برای عملکرد مؤثر مشاوره مدارس را تأیید می‌کند که به تقویت هویت حرفه‌ای مشاوران کمک کرده و ابزارهای لازم برای حمایت از منابع کافی را فراهم می‌آورد.

روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات، داده‌ها و توسعه شایستگی‌های مشاوران مدارس متوسطه، از روش فراترکیب نظریه‌ساز کیفی با رویکرد استقرایی بر اساس مدل هفت مرحله‌ای (Finfgeld-Connett (2018) استفاده شد.

گام نخست: تنظیم هدف و پرسش‌های پژوهش: هدف از این پژوهش کیفی، طراحی مدلی است که توسعه شایستگی‌های مشاوران مدارس متوسطه را توضیح می‌دهد.

گام دوم و سوم: جستجوی سیستماتیک و انتخاب پیشینه: مرور ادبیات به شکل نظام‌مند بر اساس جدول ۱ و جستجو در پایگاه‌های گوناگون فارسی و لاتین و کلید واژه‌های مرتبط و هدایت‌کننده صورت گرفت. سپس تمامی پژوهش‌ها بر اساس ارتباط عنوان مقاله با واژه‌های کلیدی در یک فایل صفحه گسترده گردآوری شدند.

جدول ۱. کوثری‌های جستجو و راهبردهای گزارش‌دهی

کوثری	پایگاه داده‌ها
Counseling OR Counselor OR Counselor Effectiveness, OR Counselor Competencies OR Counselor Knowledge OR Counselor Skills, AND High School OR Secondary Education	SPRINGER / EMERALD SCIENCE DIRECT / WILEY / EBESCO/ ELSIEVER / TAYLOR & FRANCIS /PRO- QUEST/SCOPUS
مشاوره، مشاور یا اثربخشی مشاور یا شایستگی‌های مشاور یا دانش مشاور یا مهارت مشاور بعلاوه دبیرستان، دوره متوسطه	مگیران / نورمگز / SID

گفتنی است، معیار پذیرش و عدم پذیرش منابع بر اساس جدول ۲ تعیین شد.

جدول ۲. ملاک‌های پذیرش یا عدم پذیرش منابع

موارد	ملاک پذیرش	ملاک عدم پذیرش
زبان پژوهش‌ها	فارسی و انگلیسی	غیر از زبان‌های فارسی و انگلیسی
زمان	از ۲۰۱۸ تاکنون؛ ۱۳۹۹ تاکنون	قبل از ۲۰۱۸؛ قبل از ۱۳۹۹
روش پژوهش	کیفی و ترکیبی	کمی
شرایط پژوهش	ویژه دانش‌آموزان	ویژه دانشجویان/ کارکنان
نوع پژوهش	کتاب، مقالات و پایان‌نامه‌ها	وبلاگ‌ها، سمینارها، خبرنامه‌ها و ...
موضوع پژوهش	مشاوره دبیرستان	مشاوره دانشگاهی، مشاوره حرفه‌ای / صنعتی
نمایه	مجلات نمایه‌شده در پایگاه‌های معتبر فارسی و انگلیسی	نمایه‌شده در پایگاه‌های غیر معتبر فارسی و انگلیسی

بر این اساس، ابتدا تعدادی از عناوین مقاله برای انتخاب مطالعات مرتبط در این زمینه در نظر گرفته شد. سپس،

مقالاتی که به طور خاص حداقل به یکی از مولفه‌های سازمان با ظرفیت جذب بالا پرداخته‌اند انتخاب شدند و در نهایت، چکیده مقالات منتخب مورد بررسی قرار گرفت. در مجموع مطالعات کیفی، ترکیبی و خاکستری ۸۹ مقاله و پایان‌نامه که ۸۷ مقاله آن انگلیسی و ۲ مقاله فارسی شناسایی شدند. شایان ذکر است که یک متخصص حوزه برنامه درسی و یک متخصص حوزه سنتزپژوهی اعتبار روش‌های طبقه‌بندی مقالات را ارزیابی کردند. معیار ورود یک منبع به فهرست مطالعات تحت بررسی اولاً محدوده زمانی منبع بین ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۵ و ثانیاً اعتبار پایگاه اطلاعاتی بود که منبع از آن استخراج شده بود. با رویکرد غربالگری، ابتدا چکیده‌ها، سپس متن اصلی مقالات بررسی شدند و پس از حذف مقالات نامرتب در نهایت، ۵۱ مقاله برای تحلیل و استخراج مولفه‌های مرتبط انتخاب شدند.

گام چهارم: استخراج اطلاعات: پژوهشگر در این بخش با مطالعه چندین باره مقالات منتخب و نهایی شده به دنبال دستیابی به مضامین و مفاهیم درون محتوایی ضمنی هر پژوهش بود. مقاله‌ها بر اساس مرجع مربوط به هر مقاله شامل نام و نام خانوادگی محقق یا پژوهشگران، سال انتشار و یافته‌های آن دسته‌بندی شدند. مطالب هدفمند از مباحث کیفی استخراج شدند.

گام پنجم: تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی: در این گام پژوهشگر به جستجوی موضوعاتی پرداخت که در میان مطالعات موجود در فراترکیب شناسایی شده‌اند و به محض شناسایی و مشخص شدن موضوع، پژوهشگر دسته‌بندی جدید خود را ارائه داد که موضوع را به بهترین شکل توصیف می‌کردند.

گام ششم: کنترل کیفیت: در این بخش محقق به دنبال بررسی این است که «آیا یافته‌های مرتبط با توسعه شایستگی‌های مشاوران مدارس متوسطه دارای اعتبار مناسب هستند؟» و با بازگشتن به گام‌های پیش به دنبال اطمینان پیدا کردن از یافته‌های خود بر می‌آید. در سرتاسر تحقیق تلاش خواهد شد تا برای هر یک از گام‌ها و اقدامات اتخاذ شده توضیحات و توصیفات روشن و واضحی ارائه شود. هم‌چنین، راهبردهای جستجوی منابع در اشکال گوناگون بکار گرفته خواهد شد تا بتوان به تمامی آن‌ها دسترسی پیدا کرد.

گام هفتم: ارائه یافته‌ها: پس از تحلیل داده‌های کیفی و استخراج مؤلفه‌های توسعه شایستگی‌های مشاوران مدارس متوسطه، در قالب کدهای باز^۱، کدهای محوری^۲ و گزینشی^۳ مدل متناسب با آن طراحی شدند.

اعتباریابی داده‌ها: چهار نوع روش اعتباریابی برای داده‌های به‌دست آمده انتخاب شد: ۱- اعتباریابی توصیفی^۴: شناسایی تمامی گزارش‌های مرتبط و تشخیص مشخصه‌های هر گزارش. ۲- اعتباریابی تفسیری^۵: ارائه‌ی تمام و کمال ادراک و نقطه نظرات پژوهشگران از گزارش‌ها. ۳- اعتباریابی نظری^۶: اعتبار روش‌هایی که فراترکیب به منظور یکپارچه‌سازی و تفسیر یافته‌های پژوهشی توسعه داده و به کار می‌برد. ۴- اعتباریابی پراگماتیک^۷: به معنای سودمندی، قابلیت انتقال دانش، کاربردی بودن و مناسب بودن روش‌شناسی فراترکیب.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: با استفاده از تکنیک تحلیل محتوای کیفی، کدهای باز، کدهای محوری و گزینشی مربوط عوامل و پیامدهای رفتارها استخراج شد و در پایان «مدل توسعه شایستگی‌های مشاوران مدارس متوسطه، ترسیم شدند.

1. Open coding

2. Axial coding

3. Selective coding

4. Descriptive

5. Interpretive

6. Theoretica

7. Pragmatic

یافته‌های پژوهش

۱- پیشایندهای توسعه شایستگی‌های مشاوران مدارس متوسطه چیستند؟ در این پژوهش، با تحلیل داده‌ها به روش کدگذاری، پیشایندهای شایستگی و هویت حرفه‌ای مشاوران در ۲ کد محوری اصلی ویژگی‌های مدرسه و شایستگی‌های مشاور مدرسه شناسایی شدند که ویژگی‌های مدرسه شامل سیاست‌های مدرسه و زیرساخت‌ها و منابع می‌باشد. کد محوری مربوط به شایستگی‌های مشاور نیز کدهای محوری، ویژگی‌های روان‌شناختی مشاور، دانش، مهارت و نگرش را دربر می‌گیرد.

جدول ۲. پیشایندهای توسعه شایستگی‌های مشاوران مدارس متوسطه

کد محوری ۳	کد محوری ۲	کد محوری ۱	کدهای باز	شواهد
		تاکید بر توانمند سازی و	تأکید بر نقاط قوت دانش‌آموز / توانمندسازی و	
		سازي و رشد	ایجاد حس مسئولیت/ تقویت مهارت‌های	Auf & Arinaitwe (2022)
		دانش‌آموزان	مقابله‌ای/ رویکردهای مثبت‌نگر/ تشویق/	Churchman et al. (2021)
			انتخاب‌های آگاهانه / افزایش خودکارآمدی	
		توجه به تناسب	اختصاص ساعت کافی به خدمات مشاوره‌ای	Comprehensive Consulting System Document (1400)
		دانش‌آموز-محیط	مدرسه/ به کارگیری نیروی مشاور با توجه به نقشه خطر پذیری هر مدرسه	Rahal (2025)
	سیاست‌های	تدوین برنامه	آگاهی از مفاد و مصوبات نظام جامع مشاوره/	Comprehensive Consulting System Document (2022)
	مدرسه	جامع مشاوره	نظارت کل نگر بر رفاه دانش‌آموزان	Federman (2025)
		اختصاص زمان		
		کافی و بودجه	امکانات محیطی و رفاهی مناسب/ زمان کافی و	Abdulkadir & Usman (2025)
		مستقل	بودجه مستقل مشاوره/	Cheldavi et al. (2025)
ویژگی‌های			همکاری بین مشاور، خانواده و معلمان / تبادل	
مدرسه			اطلاعات و تحلیل مشکلات از دیدگاه‌های	Zuković (2021)
		تدوین برنامه‌های	گوناگون همکاری مبتنی بر علاقه و مشارکت	Newman & Rosenfield (2025)
		مشارکتی	فعال	
		حاکمیت اخلاقی	حفظ رازداری/ مدیریت تعارض رازداری	Mmbwanga et al. (2023)
		و راز داری	دانش‌آموز/والدین	Cheldavi et al. (2025)
		فرهنگ کمک	فضای دوستانه و حرفه‌ای / جایگاه ویژه مشاور	Slijepčević & Zuković (2021)
		جو و فرهنگ	در تأثیرگذاری بر جو مدرسه /	
	مدرسه	برچسب		
		جو اجتماعی	کمک به برقراری آرامش در محیط/ کمک به از	Cobbina (2025)
		بدون خشونت	بین رفتن ترس و تهدید/ ایجاد محیط آموزشی	Popov & Spasenović (2025)
			ایمن	

Mmbwanga et al. (2023) Oni et al. (2024)	تعهد به عدالت آموزشی / توانایی کار با فرهنگ های گوناگون / توانایی پاسخگویی به انتظارات دانش آموزان	پاسخگویی فرهنگی مبتنی بر عدالت اجتماعی		
Abas et al. (2025) Rahal (2025)	کار تیمی/ نقش فعال در ایجاد روابط با کارکنان/ ادغام ارزش های معنوی و فرهنگی	ادغام مشاوره در کل سیستم آموزشی		
Palluotto (2023) Federman (2025)	حمایت مدیر / جو مثبت با انتظارات روشن و روابط حمایت گر/ و ارائه خدمات مشاوره ای به مدیر مدرسه در زمینه تصمیم گیری های تربیتی و آموزشی/ تاکید بر امنیت روانی دانش آموزان / کمک به جلوگیری از ترومازدگی دانش آموزان ارائه حمایت های عمومی، هدفمند و فشرده بر	توسعه جو مثبت و ایمن		
Federman (2025) Sussman et al.(2022)	اساس نیازهای متغیر دانش آموزان / همکاری برای ارائه خدمات بی وقفه بین مدارس و سازمان های رفاهی جامعه	تدوین سیستم های حمایتی		
Gyasi et al. (2025) Federman (2025)	ابزارها و پرسش نامه های لازم / امکانات محیطی برای ارتقای انگیزه شغلی	امکانات محیطی و رفاهی مناسب		
Abdulkadir & Usman (2025) Gyasi et al. (2025)	فضای فیزیکی مناسب، خصوصی و محرمانه/ وجود دفتر مشاوره مستقل	اختصاص فضای فیزیکی مخصوص	زیر ساخت ها و منابع	
Abdulkadir & Usman Cobbina (2025) (2025)	استفاده از پشتیبانی های بیست و چهار ساعته/ استفاده از راهنمایی های شخصی سازی شده	طراحی سیستم های ارجاع و خود ارجاعی		
Stoeber (2025) Lie(2025)	شناسایی بهتر ویژگی های روان شناختی/ تشخیص مسائل	ساخت ابزار ها / پرسش نامه های ویژه		
Mmbwanga et al. (2023) Cheldavi et al. (2025)	گرمی و همدلی /، اصالت و قابل دسترس بودن/ ثبات عاطفی و خودتنظیمی/ صبر و پایداری/ تاب آوری و تحمل استرس/ خوش بینی و امیدواری/ حس شوخ طبعی متناسب با موقعیت خود آگاهی و بازتاب گیری حرفه ای/ آگاهی اخلاقی و درستکاری/ فروتنی فرهنگی و حساسیت چند فرهنگی/ حفظ رازداری و محرمانگی اطلاعات/ توجه مثبت بدون قید و شرط و پذیرش	ویژگی های شخصیتی	ویژگی های شایستگی های مشاور	
Zinn et al. (2024) Youssef Aloteabi (2018)	اخلاقی و درستکاری/ فروتنی فرهنگی و حساسیت چند فرهنگی/ حفظ رازداری و محرمانگی اطلاعات/ توجه مثبت بدون قید و شرط و پذیرش	خود آگاهی و اخلاق حرفه ای		
Jais et al. (2020) Rahal	درک نظریه های مشاوره/ فهم رویکردهای	دانش نظری	دانش	

(2025)	انسان‌گرا، شناختی-رفتاری، آدلری،	
	واقعیت‌درمانی / توانایی انتخاب مداخله بر اساس	
	منطق نظری / دانش در زمینه نیازهای رشدی /	
	دانش تخصصی برای ارزیابی و تشخیص	
	اختلالات	
	دانش و مهارت‌های مشاوره‌ی اثربخش /	شایستگی‌های
Newman & Rosenfield (2025)	تخصص و آگاهی حرفه‌ای / نگرش حرفه‌ای	حرفه‌ای و
MacLochlainn et al (2022)	مناسب / آموزش و توانمندسازی مستمر	تخصصی
	آگاهی از تأثیر ارزش‌های فرهنگی و مذهبی بر	
	نقش مشاور / درک استانداردهای اخلاقی /	دانش فرهنگی،
Rahal (2025)	مدیریت تعارض رازداری دانش‌آموز/والدین /	اخلاقی و حقوقی
Cheldavi et al. (2025)	آشنایی با مشاوره اسلامی / ادغام فرهنگ بومی	
	با چارچوب‌های غربی	
	دانش درباره بهداشت روان مدرسه / ارزیابی	
Newman & Rosenfield (2025)	نتایج برنامه‌ها / آگاهی از مسائل خاص مدرسه	دانش سیستمی،
Studer (2015)	خود شامل غیبت، ترک تحصیل، رفتارهای	زمینه‌ای
	مشکل‌زا / دانش و آگاهی از مصوبات آموزشی	
	توانایی کنترل چالش‌های ناگهانی / پاسخگویی	توانایی به
Stoeber (2021)	به نیازهای موقعیتی / کاهش اختلالات رفتاری /	کارگیری
Hurley (2025)	توانایی استفاده از تکنیک‌های درمانی مختصر /	مداخلات مبتنی
	توانایی آموزش مهارت‌های تحصیلی / کمک به	بر شواهد
	حل مسائل مهارتی - آموزشی دانش‌آموزان	
	توانایی اجرا، رصد و پایش طرح‌های مراقبت	توانایی غربالگری
Saputra et al. (2024)	های اجتماعی (نماد) / توانایی کار با سیستم /	و پاسخ به
Comprehensive Consulting System Document (1400)	توانایی رصد و پایش سیستمی آزمون‌های	دانش‌آموزان
	غربالگری	
	رهبری و ابتکار عمل / همکاری و جهت‌گیری	مهارت
Cheldavi et al. (2025)	کار تیمی / نقش فعال در ایجاد روابط حرفه‌ای با	مهارت رهبری و
Hurley (2025)	کارکنان /	انگیزه بخشی
	همکاری مبتنی بر علاقه و مشارکت فعال /	
	همکاری بین مشاور، خانواده و معلمان / تبادل	
	اطلاعات و تحلیل مشکلات از دیدگاه‌های	مهارت‌های
Churchman et al. (2021)	گوناگون، توانایی همکاری با معلمان، والدین،	مشارکت و
Newman and Rosenfield (2024)	مدیران / توانایی استفاده از روش‌های گروه	همکاری
	درمانی کلاسی دانش‌آموزان / همکاری در	
	برنامه‌های مدرسه‌محور / همکاری و ارائه	

	خدمات مشاوره ای به مدیر مدرسه در زمینه تصمیم گیری های تربیتی و آموزشی توانایی اجرا طرح های مشاوره ای مانند همیار		
Saputra et al. (2024) Hurley (2025)	مشاور / حمایت از فرصت های آموزشی عادلانه/ حذف موانع یادگیری برای دانش آموزان / ایفای نقش عامل صلح در مدرسه	مهارت های حمایتگری	
Zinn et al. (2024) Saputra et al. (2024)	توانایی ارزیابی شکاف های آموزشی و خلا های موجود/ توانایی پاسخگویی به سوالات آموزشی دانش آموزان ، والدین و دبیران	مهارت های پاسخگویی	
Zinn et al. (2024) Saputra et al. (2024)	پیگیری جلسات مشاوره ای گروهی و فردی دانش آموزان / پیگیری ارجاعات دانش آموزی	مهارت های پیش و نظارت ساختار یافته	
Naff et al. (2024) Stoeber (2025)	گوش دادن فعال / ابراز وجود مناسب و جهت گیری غیردفاعی / انعطاف پذیری شناختی و سازگاری/ همکاری و جهت گیری کار تیمی / توانایی بکارگیری مهارت های ارتباطی شامل همدلی، گرمی، گوش دادن فعال ، مهارت انعکاس احساسات، احترام و پذیرش مراجعه کنندگان	مهارت های ارتباطی فردی و بین فردی	
Newman and Rosenfield (2024) Slijepčević & Zuković (2021)	انعطاف پذیری شناختی و سازگاری / حل مسئله و تفکر متمرکز بر راه حل / خلاقیت و مبتکر بودن/ توانایی تبیین مداخلات و تصمیم گیری آگاهانه	مهارت های شناختی و حل مسئله	
Zinn et al. (2024) Youssef Aloteabi (2018)	ارزیابی ارزش ها و باورهای شخصی/ کنترل سوگیری ها / اصالت در رابطه/ خودآگاهی انتقادی از عمل/ بروز کردن دانش خود / باور مشاور بر اهمیت نقش کلیدی خود نگرش مثبت به توانمندی دانش آموز/ تعهد به عدالت آموزشی	نگرش های حرفه ای	
Cheldavi et al. (2025) Duffy et al. (2021)	باور به قابلیت تغییر/ پرورش نگرش صلح محور/ تقویت نقش مشاور به عنوان عامل تغییر اجتماعی	نگرش های حمایت گرایانه	نگرش
Cheldavi et al. (2025) Zinn et al. (2024)	ادغام عناصر فرهنگی/ مذهبی/ احترام به تنوع فرهنگی/ حساسیت نسبت به عوامل اجتماعی- سیاسی/ آمادگی برای کار با فرهنگ های گوناگون	نگرش های فرهنگی - زمینه ای	

جدول ۴. فرایندهای مشاوره اثربخش

شواهد	کدهای باز	کد محوری ۱
Abas et al. (2025) Rezvan et al. (2024)	مشاوره والدین / مشاوره اسلامی / مربی گری و مشاوره همتایان / مشاوره گروهی کوچک / مشاوره تخصصی مدرسه / مشاوره عادات دیجیتال سالم/ راهنمایی و مشاوره صلح/ مشاوره فردی / مشاوره گروهی	اجرای خدمات مشاوره
MacLochlainn et al (2022) Palluotto (2023)	عمل آگاه به تروما/ پیشگیری و مداخله خودکشی/ سیستم های پشتیبانی چند سطحی/ راهنمایی شغلی/ اطلاع رسانی/ مداخله بحران/ میانجی گری/ حل تعارض/ مدیریت رفتاری/ انضباط جایگزین/ مشارکت های مدرسه – خانواده – جامعه/ تحلیل گری پیش بینی کننده/ برنامه ریزی شغلی و راهنمایی حرفه ای / مدیریت استرس و تروما/ پیشگیری از سو مصرف مواد/ مداخله گری و بهبود سیستماتیک/ غربالگری و تشخیص زود هنگام سلامت روان/ به کارگیری هنرهای خلاق و بازی درمانی/ پیشگیری از قلدری و قلدری سایبری	به کارگیری راهنمادهای مداخله
Kafman(2024) Rahal (2025)	خدمات ارجاع/ خدمات آشناسازی/ حمایت جبرانی/ تحصیلی/ خدمات پیگیری/ خدمات توجیهی/ خدمات ارزشیابی/ پشتیبانی سواد سلامت/ همکاری چندسازمانی/ برنامه ریزی انتقالی/ فهرست برداری/ ارزشیابی فردی/ پیش بینی و تحلیل داده ها/ پشتیبانی جامع/ تربیتی/ پیشگیری از سوء مصرف مواد / خدمات جایابی/ حمایت فردی برای دانش آموزان با نیازهای ویژه/ ارزشیابی بهزیستی / حمایت از آموزش فراگیر/ پشتیبانی مجازی	خدمات تکمیلی
O'Donnell et al. (2024); Naff et al. (2024)	آموزش قاطعیت/ آموزش مهارت های اجتماعی/ آموزش ضمن خدمت معلمان/ آموزش جبرانی و حمایتی/ آموزش جرات ورزی/ آموزش مهارت های زندگی /آموزش مسائل زندگی/آموزش مهارت های مطالعه	اجرای آموزش

۳- پیامدهای توسعه مشاوره اثربخش در مدرسه چیستند؟ تحلیل داده‌ها در این قسمت کدهای محوری سطح دو به عنوان پیامدهای توسعه مشاوره اثربخش برای دانش‌آموزان، والدین، معلمان و جامعه و نظام آموزشی به دست آمد. در کد محوری پیامدهای توسعه مشاوره اثربخش برای دانش‌آموزان ۶ کد محوری سطح یک، شامل ۲۵ کد باز شناسایی شدند. در کد محوری پیامدهای توسعه مشاوره اثربخش برای معلمان، ۹ کد محوری سطح یک، در کد محوری سطح دو مربوط به پیامدهای مشاوره اثربخش برای والدین ۴ کد محوری سطح یک ۱۲ کد باز نشان داده شده‌اند. هم چنین

کد محوری سطح یک شامل پیامدهای توسعه مشاوره اثربخش برای نظام آموزشی و جامعه شامل ۹ کد باز می‌باشند. جدول شماره ۵، ۶۹ کد باز مرتبط با ۲۳ کد محوری سطح یک مربوط به پیامدهای توسعه شایستگی‌های مشاوران برای دانش‌آموزان، معلمان، والدین و نظام آموزشی را نشان می‌دهد.

جدول ۵. پیامدهای توسعه مشاوره اثربخش در مدرسه

کد محوری ۲	کد محوری ۱	کدهای باز	شواهد
پیامدهای دانش‌آموز	ارتقای عملکرد، موفقیت و مشارکت تحصیلی	بهبود معنادار موفقیت تحصیلی و افزایش نمرات / پیشرفت تحصیلی پایدار / افزایش مشارکت تحصیلی / کاهش افت و ترک تحصیل / تسهیل فرآیند فارغ‌التحصیلی، به‌ویژه در امتحانات نهایی و کنکور	Hurley (2025) Lotiabi (2024)
	بهبود نیکبودی	کاهش پریشانی روانی / کاهش استرس، اضطراب و فشارهای هیجانی / اطمینان از حمایت هیجانی و «پناهگاه روان‌شناختی» / بهبود خلق‌وخو	Federman(2025) Stoeber (2025)
	توسعه مهارت‌های یادگیری اجتماعی - هیجانی	دستیابی به اهداف شخصی و تحصیلی / توسعه مهارت‌های تصمیم‌گیری/خودشکوفایی / خودمراقبتی مادام‌العمر / افزایش خودپنداره مثبت و اعتمادبه‌نفس / افزایش استقلال و کاهش وابستگی به مشاور	Korinek (2021) Shi & brown (2020)
	بهبود مدیریت و انضباط رفتاری	بهبود رفتارهای فردی و اجتماعی / کاهش رفتارهای نامطلوب و افزایش رفتارهای اجتماعی پسند و مسئولانه / کاهش فرار از مدرسه و غیبت	Saputra et al. (2024) porvadi (2023)
پیامدهای معلمان	افزایش حس تعلق و پیوند با مدرسه	ایجاد و تقویت حس تعلق به مدرسه / تجربه محیطی مراقبانه، پذیرنده و مثبت / افزایش پذیرش اجتماعی و حمایت روان‌شناختی	DaCosta (2017) Sunusi & Eromaka (2025)
	کاهش حجم کاری	کاهش فشار ناشی از بارکاری / تبادل تجربیات و بازخورد / کمک به مدیریت زمان	Hurley (2025) Federman (2025)
	ارتقای نیکبودی	کمک به افزایش ظرفیت حرفه ای معلمان / شفاف سازی انتظارات	Cobbina (2025) Wankasi & Adekunle (2023)
	افزایش سواد سلامت روان	ارتقا رفاه و سطح سلامت روان نیروهای انسانی مدارس	Perera (2023) Beak & chang (2023)
کسب شایستگی میانجی‌گری اختلافات	کسب شایستگی میانجی‌گری اختلافات	افزایش توانایی حل تعارضات داخلی و افزایش استقلال دانش‌آموز / کمک به برقراری صلح در زمان تعارضات / برقراری آرامش / حل اختلافات بین دانش‌آموزان و والدین	Popov & Spasenović (2025) Cobbina (2025)
	کسب توانایی شناسایی	کمک به شناسایی دانش‌آموزان و پایش آن‌ها / ارجاع دانش‌آموزان با افت تحصیلی / تشخیص زودهنگام	Abdulkadir & Usman (2025) Lakin(2024)

	مشکلات سلامت روان / قبل از تشدید بحران‌های تحصیلی یا عاطفی	دانش‌آموزان در معرض خطر	
O'Donnell et al. (2024). Wankasi & Adekunle (2023)	کمک به برقراری آرامش در زمان های بحران / کمک در به کارگیری راهبرد های کاهش استرس در زمان بحران	کسب قدرت حمایت از دانش‌آموزان در زمان بحران و تروما	
Korinek. (2021) et al. Copeland (2024)	بهبود روابط بین فردی سالم و ارتباطات مثبت / ارتقای مدیریت کلاس درس	بهبود رابطه با دانش‌آموزان	
Gyasi et al. (2025) Wankasi & Adekunle (2023) Cobbina (2025)	کمک به کاهش پیامدهای انضباطی / انسجام بهتر کلاس و کاهش مشکلات انضباطی / مدیریت رفتار و نگرش دانش‌آموزان	بهبود انضباط در کلاس درس	
Cobbina (2025) Abdulkadir & Usman (2025)	شناسایی علائم اضطراب و افسردگی نوجوانان / افزایش آگاهی درباره تروما و حمایت‌های هیجانی در خانه / مدیریت چالش‌های خانوادگی / مشارکت فعال، کاهش برچسب‌گذاری منفی / رضایت از موفقیت دانش‌آموز / افزایش تاب‌آوری و انطباق والدین	ارتقای سواد شناختی	
Popov & Spasenović (2025) Cobbina (2025)	آگاهی از حقوق و محافظت‌های اخلاقی / دسترسی به مسیرهای ارجاع و توانمندسازی	دسترسی به منابع و حمایت‌های اجتماعی	
Newman and Rosenfield (2024) Stoeber (2025)	ایجاد شبکه مراقبت و بهبود هماهنگی والدین و معلمان برای رشد اجتماعی و عاطفی دانش‌آموزان	تقویت مشارکت‌های خانه و مدرسه	پیامدهای والدین
Sunusi & Eromaka (2025) McGowan (2021)	هدایت والدین در برنامه‌ریزی تحصیلی و شغلی / درک مسیرهای شغلی و تحصیلی فرزندان و نظارت مؤثر	توسعه آگاهی در زمینه راهنمایی تحصیلی و شغلی	
Panford-Quainoo et al. (2024) Cheldavi et al. (2025)	کاهش اضطراب و استرس، شناسایی دانش‌آموزان در معرض خطر، پیشگیری از خودکشی و سوء مصرف مواد	بهبود رفاه روانی و اجتماعی	
Popov & Spasenović (2025) WHO (2021)	هماهنگی نظام آموزشی با جامعه و والدین همکاری مدرسه-خانواده-سازمان‌های رفاهی و بهداشتی / ایجاد شبکه حمایتی برای دانش‌آموزان / افزایش پاسخگویی و دسترسی به حمایت تخصصی	تقویت مشارکت با جامعه و همکاری چندسازمانی	پیامدهای مدرسه

Cobbina (2025) Wankasi & Adekunle (2023)	افزایش کیفیت برنامه‌ریزی و پاسخگویی/ جمع‌آوری داده‌های فردی و مدرسه‌ای، پایش پیشرفت تحصیلی، ارزیابی اثربخشی مداخلات، اصلاح برنامه‌ها	بهبود ارزیابی و پایش سیستم آموزشی
---	--	-----------------------------------

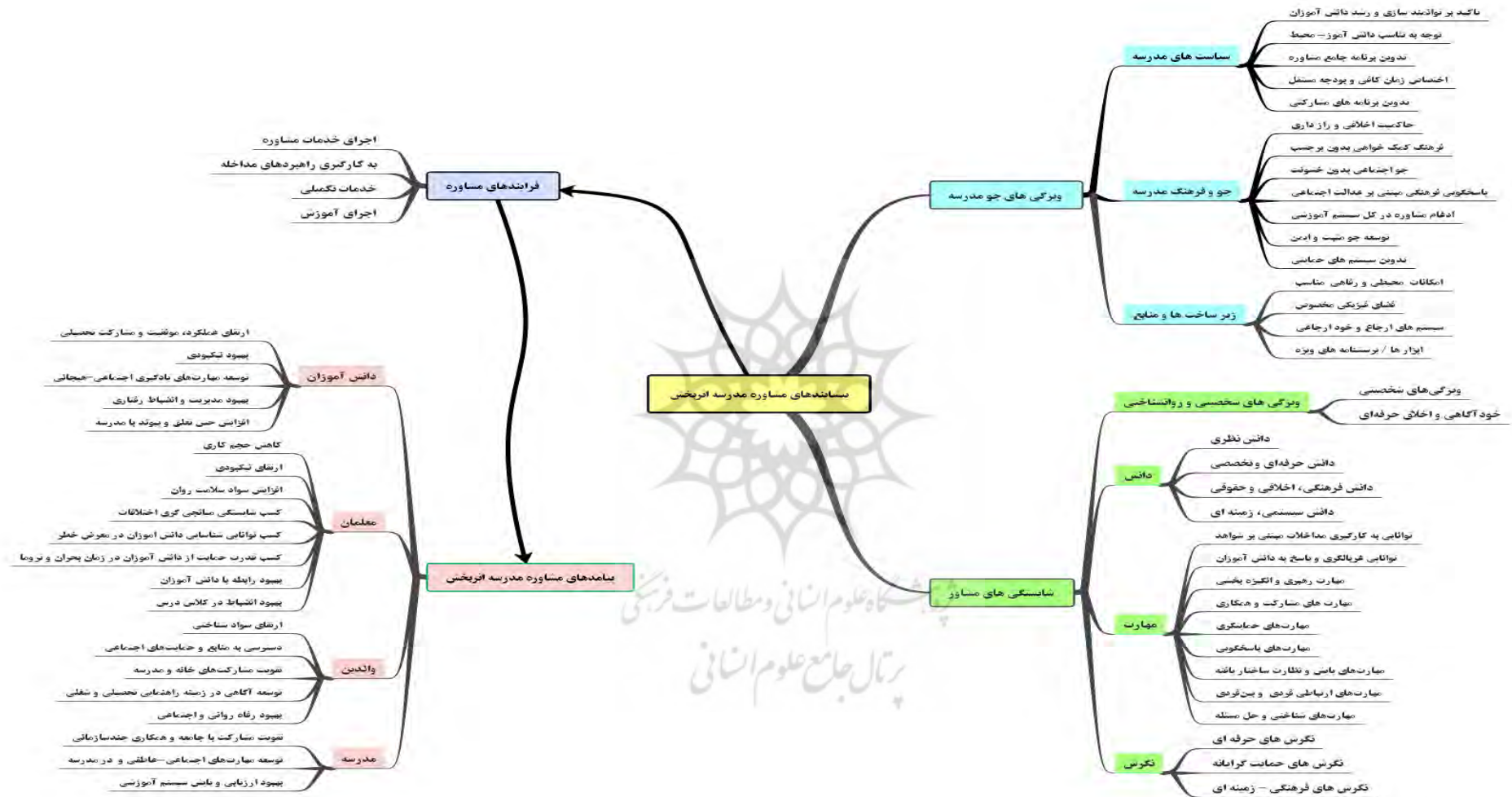
چه رابطه‌ای بین پیشایندها، فرایندها و پیامدهای توسعه شایستگی‌های مشاوران مدارس متوسطه وجود دارد؟ بر اساس پیشایندها، فرایندها و پیامدهای استخراج شده، مدل نهایی توسعه شایستگی‌های مشاوران مدارس متوسطه ترسیم شد که در شکل ۱ نشان داده شده است. این مدل با رویکردی سیستمی، تمامی عناصر تأثیرگذار بر اثربخشی مشاوره مدرسه را در نظر گرفته و ارتباط متقابل آنها را نشان می‌دهد. در ادامه به بحث و بررسی ابعاد گوناگون این مدل پرداخته شده است.

اعتباریابی داده‌ها

این پژوهش، از چهار روش اعتباریابی فراترکیب مدنظر سند لوفسکی و باروسو (۲۰۰۷)، یعنی اعتباریابی‌های توصیفی، تفسیری، نظری و پراگماتیک به صورت زیر بهره برده شده است: ۱. مشورت با کتابدار مرجع (توصیفی) برای انتخاب مقالات معتبر و غربالگری مقالات نامرتبط ۲. مشورت با متخصص پژوهش‌های فراترکیب (نظری) و مشورت با متخصص آموزش زیست (پراگماتیک) ۳. جستجوی مستقل منابع حداقل توسط دو بازنگر (توصیفی) ۴. ارزیابی مستقل هر گزارش حداقل توسط دو بازنگر (توصیفی و تفسیری) ۵. جلسه‌های هفتگی تیم پژوهشی به منظور بحث درباره‌ی نتایج جستجوها و شکل‌دهی و اصلاح راهبردهای جستجوی منابع (توصیفی) ۶. جلسه‌های هفتگی تیم پژوهشی به منظور بحث درباره نتایج ارزیابی‌ها و تصمیم‌گیری درباره راهبردهای (ارزیابی مطالعات توصیفی و تفسیری) ۷. جلسه‌های هفتگی تیم پژوهشی به منظور تثبیت حوزه‌های مورد توافق و مذاکره درباره حوزه‌ها و موارد شامل اختلاف نظر تا رسیدن به اجماع (توصیفی و تفسیری و نظری) ۸. مستندسازی از تمام فرایندها، رویه‌ها، تغییرات در روند کار و نتایج و برگزاری نشست‌های تیمی (توصیفی و تفسیری و نظری و پراگماتیک).

بحث و بررسی یافته‌ها

یافته‌های این سنتزپژوهی، با اتکا به تحلیل نظام‌مند منابع و به کارگیری روش کدگذاری در سه سطح باز، محوری و انتخابی، تصویری جامع و چندبعدی از توسعه شایستگی‌های مشاوران مدارس متوسطه ارائه می‌کند. نتایج حاصل نشان داد که توسعه شایستگی‌ها نه یک فرآیند خطی و تک‌عاملی بلکه پدیده‌ای پیچیده، پویا و وابسته به تعامل مؤلفه‌های فردی، سازمانی، آموزشی و بین فردی است. در ادامه به بحث و بررسی ابعاد گوناگون این مدل و مقایسه آن با پژوهش‌های پیشین پرداخته شده است.

شکل ۱. مدل نهایی مشاوره اثربخش در مدارس

پیشایندها: زیرساخت‌های نهادی و فردی توسعه شایستگی

تحلیل کدهای محوری مربوط به پیشایندهای توسعه شایستگی‌های مشاوران در سطوح گوناگون نشان داد که توسعه شایستگی‌های مشاوران بر بستری چندلایه استوار است. پیشایندهایی مانند شایستگی و هویت حرفه‌ای، روابط مشارکتی و کار تیمی، محیط و جو حمایت‌گر مدرسه، منابع ضروری و دسترسی‌پذیر مشاوره‌ای و توانمندسازی مبتنی بر نقاط قوت، مجموعه‌ای از عوامل زیرساختی را تشکیل می‌دهند که زمینه را برای شکل‌گیری و رشد شایستگی مشاوران فراهم می‌کند. وجود مدرسه‌ای با جو حمایتی، رابطه مشارکتی میان معلمان و مشاوران، دسترسی مشاور به منابع آموزشی و درمانی و همچنین، امکان تجربه‌اندوزی و تمرین حرفه‌ای، پیش‌نیازهایی هستند که کیفیت رشد حرفه‌ای را تعیین می‌کنند. این یافته‌ها تأکید می‌کنند که سیاست‌گذاری برای توسعه شایستگی مشاوران باید فراتر از آموزش‌های فردی بوده و ابعاد ساختاری و نهادی مدرسه را نیز دربرگیرد. نتایج پژوهش نشان داد که هویت حرفه‌ای و شایستگی اولیه مشاوران زیربنای توسعه عملکرد آنان است. یافته‌ها با ادبیات پژوهش همسو است که تأکید می‌کند هویت حرفه‌ای از دو بعد درونی (ارزش‌ها، انگیزش، ویژگی‌های شخصیتی) و بعد حرفه‌ای (دانش، آگاهی و تخصص) تشکیل شده و پیش‌شرط اجرای مؤثر برنامه‌های مشاوره‌ای است (Mmbwanga et al. 2023 ; Cheldavi et al. 2025).

همچنین، محیط و جو حمایت‌گر مدرسه - شامل انتظارات روشن، روابط حمایتی، و فرهنگ مدرسه‌ای مثبت - در افزایش کیفیت مداخله‌های مشاور نقش کلیدی دارد (Cornell, 2016). رهبری مدیران و حمایت سازمانی یکی از قوی‌ترین پیشایندهای عملکرد مشاوران است (DaCosta, 2017). با این حال، چالش مداوم شفاف نبودن وظایف مشاوران همچنان مانعی برای اثربخشی تلقی می‌شود (Hatch, 2008; Nichter, 2007). دسترسی به منابع ضروری و زیرساخت مناسب، بویژه اتاق مشاوره خصوصی، بودجه مستقل، و منابع غیرانسانی، پایه‌های فیزیکی لازم برای ارائه خدمات مؤثر را فراهم می‌کند (Hako, 2016; Schmidt, 1993). این امکانات نه تنها اعتماد دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد، بلکه از هویت و انگیزش حرفه‌ای مشاور نیز حمایت می‌کند (Cheldavi et al. 2025). شایستگی‌های مشاور و تحلیل آن‌ها در چهار کد محوری «ویژگی‌های روان‌شناختی»، «دانش»، «نگرش» و «مهارت» نشان داد که توسعه شایستگی مشاوران، ساختاری چندوجهی دارند. در بعد دانش، چهارحوزه دانش نظری، دانش اخلاقی-فرهنگی-حقوقی و دانش سیستمی و زمینه‌ای و مداخلات مبتنی بر شواهد مشخص شدند که نشان‌دهنده ضرورت تلفیق رویکردهای نظری و عملی در تربیت مشاوران است. دانش نظری و دانش زمینه‌ای - شامل آگاهی نسبت به مسائل سیستمی مانند تبعیض، ستم ساختاری، و فرهنگ مدرسه - بنیان تصمیم‌گیری حرفه‌ای مشاور را تشکیل می‌دهد. شناخت آسیب‌شناسی روانی و توانایی تشخیص علائم بالینی نیز بخشی از دانش ضروری شناسایی شده در پژوهش است (Jaiz et al., 2020). در بعد مهارت، طیف گسترده‌ای از شایستگی‌ها از جمله مهارت‌های مداخله‌ای، درمانی، مشورت و همکاری، مهارت‌های رهبری و پاسخ‌گویی و مهارت‌های تخصصی سیستمی استخراج شدند؛ مهارت‌هایی که امروزه اساس کار حرفه‌ای مشاوران در مدارس هستند. مهارت‌های ارتباطی، همدلی و رابطه درمانی عناصر کلیدی فرایندهای موفق مشاوره هستند (Slaton and Baskin, 2014). تسلط بر مهارت‌های همکاری، هماهنگی، رهبری و حمایت‌گری نیز اجرای برنامه‌های جامع و تسهیل کار بین‌رشته‌ای را ممکن می‌سازد (Studer, 2014). توانایی استفاده از داده‌ها و پاسخگویی حرفه‌ای نیز شرط اساسی در اثربخشی است. در بعد نگرش، نگرش‌های حرفه‌ای، حمایت‌گرایانه و فرهنگی-زمینه‌ای شناسایی شدند که پایه‌های ارزشی و انگیزشی نقش مشاور را شکل می‌دهند. نگرش‌های حرفه‌ای - شامل پذیرش غیرقضاوتی، توجه مثبت

نامشروط، نگاه به توانمندی‌های دانش‌آموز و تعهد به عدالت آموزشی - کیفیت رابطه حرفه‌ای و میزان تأثیرگذاری مشاور را تعیین می‌کند (Corey, 2009; Mmbwanga et al., 2023). خودآگاهی نیز برای تنظیم مرزهای حرفه‌ای و پرهیز از سوگیری‌های شخصی ضروری است (Hansen, 2009; Cheldavi et al., 2025) این چند مؤلفه نشان می‌دهند که توسعه شایستگی صرفاً محصول آموزش یا تجربه نیست بلکه نتیجه یک فرآیند ادغامی است که در آن دانش‌بنیادی، مهارت‌محوری و نگرش‌سازی هم‌زمان و به‌صورت تعاملی انجام می‌شوند. این امر ضرورت طراحی برنامه‌های تربیتی گسترده‌تر، مبتنی بر تجربه و میان‌رشته‌ای برای مشاوران مدارس را تقویت می‌کند. آنچه در این مدل برجسته است، توجه ویژه به ویژگی‌های روان‌شناختی مشاور مانند انگیزه، ثبات هیجانی، صبر و همدلی است که در کنار دانش و مهارت‌های فنی قرار گرفته‌اند. این رویکرد با یافته‌های nasri et al (2017) همسو است که نشان دادند ویژگی‌های شخصیتی مشاوران پیش‌بینی‌کننده مهمی برای عملکرد شغلی آنها بشمار می‌رود.

فرآیندها: تعامل مشاوره، راهبردهای مداخله، خدمات و آموزش در مسیر رشد حرفه‌ای

یافته‌های مربوط به فرایندهای مشاوره اثربخش نشان می‌دهد که این فرایندها ماهیتی چندسطحی، تلفیقی و پویا دارند و در چهار محور اصلی سازمان می‌یابند: اجرای خدمات مشاوره، به‌کارگیری راهبردهای مداخله، ارائه خدمات تکمیلی و اجرای آموزش. اجرای خدمات مشاوره شامل طیفی گسترده از مداخلات فردی، گروهی، خانوادگی و مدرسه‌محور است که متناسب با نیازهای تحولی، روان‌شناختی، اجتماعی و فرهنگی دانش‌آموزان طراحی و اجرا می‌شوند. این تنوع نشان‌دهنده حرکت مشاوره مدرسه از رویکردهای محدود درمان‌محور به سمت رویکردهای جامع، پیشگیرانه و تحولی است. در محور راهبردهای مداخله، تأکید بر رویکردهای مبتنی بر شواهد، از جمله مداخلات آگاه به تروما، نظام‌های پشتیبانی چندسطحی، پیشگیری از رفتارهای پرخطر و مدیریت بحران، بیانگر نقش فعال مشاور مدرسه در ارتقای سلامت روان، تاب‌آوری و سازگاری دانش‌آموزان است. خدمات تکمیلی نیز با تمرکز بر ارجاع، پیگیری، ارزشیابی، همکاری‌های بین‌سازمانی و پشتیبانی تحصیلی و روانی، نشان می‌دهد که مشاوره اثربخش مستلزم پیوند مستمر میان مدرسه، خانواده و جامعه و استفاده هدفمند از داده‌ها و منابع حمایتی است. در نهایت، اجرای آموزش به‌عنوان یکی از ارکان کلیدی فرایند توسعه مشاوره اثربخش، بر توانمندسازی دانش‌آموزان، معلمان و سایر ذی‌نفعان از راه آموزش مهارت‌های زندگی، مهارت‌های اجتماعی، جرأت‌ورزی و مهارت‌های تحصیلی تأکید دارد. در مجموع، این فرایندها در تعامل با یکدیگر، زمینه‌ساز ارتقای شایستگی‌های مشاوران مدرسه و تحقق یک نظام مشاوره‌ای اثربخش، پایدار و پاسخ‌گو به نیازهای پیچیده مدارس متوسطه می‌شوند.

استخراج ۵۶ کد باز و تحلیل آن‌ها به عنوان فرایندهای توسعه شایستگی‌های مشاوران مدارس متوسطه نشان داده است که این بخش از مدل با رویکرد جامع مشاوره مدرسه (ASCA National Model) همخوانی دارد که بر اهمیت ارائه خدمات در سه حوزه تحصیلی، اجتماعی-هیجانی و شغلی تأکید می‌کند. نکته قابل توجه در این مدل، توجه به رویکردهای پیشگیرانه در کنار مداخلات بحرانی است. این رویکرد با یافته‌های پژوهشی همسو است که نشان می‌دهند برنامه‌های مشاوره‌ای جامع و پیشگیرانه با پیامدهای مثبت تحصیلی و رفتاری دانش‌آموزان ارتباط دارند. DaCosta (2017) مشاوران را "خط مقدم" در شناسایی خودکشی و مداخله پس از آن معرفی کرده و اظهار داشته است که مشاوران اغلب از راه مداخله فوری جان‌ها را نجات می‌دهند هم‌چنین، sckot (2009) خاطر نشان می‌کنند که غربالگری جهانی

پیشانی روانی آینده را کاهش می‌دهد. هم چنین brown (2005) و martin (1998) اظهار کرده اند که مداخله‌گری شامل شناسایی و عمل کردن علیه موانع موفقیت دانش آموز است.

پیامدها: اثرات چندسطحی توسعه شایستگی بر مدرسه، دانش آموز و نظام آموزشی

بعد پیامدها در این مدل به چهار گروه اصلی تقسیم شده است: پیامدهای مرتبط با دانش آموزان، والدین، معلمان و مدرسه/جامعه. این نگاه سیستمی به پیامدهای مشاوره مدرسه، نقطه قوت این مدل محسوب می‌شود، زیرا اثربخشی مشاوره مدرسه را فراتر از دانش آموزان و در سطح کل نظام آموزشی و جامعه مورد توجه قرار می‌دهد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که برنامه‌های مشاوره‌ای اثربخش می‌توانند منجر به بهبود عملکرد تحصیلی، مهارت‌های اجتماعی، خودآگاهی و سلامت روان دانش آموزان شوند. هم چنین، این برنامه‌ها می‌توانند به بهبود درک و همکاری والدین با مدرسه، بهبود محیط آموزشی برای معلمان و ارتقای همکاری و توسعه اجتماعی در سطح مدرسه و جامعه کمک کنند. تحلیل ۷۷ کد باز و ۲۴ کد محوری نشان داد که پیامدهای توسعه شایستگی مشاوران شامل اثرات وسیعی در سه سطح فردی، بین فردی و سازمانی است. این پیامدها شامل ارتقای عملکرد تحصیلی، کاهش پیشانی روانی، توسعه مهارت‌های اجتماعی-هیجانی، بهبود مدیریت کلاس و انضباط، تقویت خودپنداره و توانمندسازی دانش آموزان، و بهبود کیفیت اجرای مداخلات مشاوره‌ای هستند. افزون بر این، پیامدهای بین فردی-مانند تقویت همکاری و اعتماد سیستمی، بهبود ارتباط خانه-مدرسه، افزایش حس تعلق دانش آموزان و کاهش اضطراب والدین-بیانگر نقش راهبردی مشاوران در ایجاد هم افزایی میان اجزای مدرسه است. پیامدهای سازمانی نظیر حمایت حرفه‌ای از کارکنان مدرسه، کاهش استرس معلمان و ارتقای انسجام حرفه‌ای، جایگاه مشاوران را به عنوان کنشگران کلیدی نظام آموزشی برجسته می‌سازد.

این نتایج نشان می‌دهد که توسعه شایستگی‌ها نه تنها کیفیت عملکرد مشاوران را بهبود می‌بخشد بلکه پیامدهای مثبت آن در سطح کل مدرسه و حتی خانواده‌ها گسترش می‌یابد؛ امری که اهمیت سرمایه‌گذاری آموزشی و ساختاری در حوزه مشاوره مدرسه را دوچندان می‌کند. این یافته‌ها با ادبیات معتبر جهانی همسو است و بر نقش هسته‌ای مشاوره مدرسه در تحول فردی و سیستمی تأکید دارد (Baskin et al., 2010; Lapan et al., 1997; McGowan, 2021)، اما کاربردهای یافته‌های این پژوهش را برای دانش آموزان، معلمان، والدین، سیاستگذاران آموزشی و مدیران و کارشناسان می‌تواند مورد نظر قرار داد: نتایج نشان می‌دهد که مشاوره مدرسه ابزاری مؤثر برای کاهش پیشانی روانی، بهبود عملکرد تحصیلی و افزایش مهارت‌های اجتماعی-هیجانی است. دسترسی آسان، امکان خودارجایی و حضور مشاور به عنوان یک «مدافع مطمئن» نقشی مهم در توانمندسازی دانش آموزان دارد. نتایج پژوهش azimi et al (2024) نیز نشان داده است که مشاوران مدرسه مسئولیت پرداختن به نیازهای رشد تحصیلی، فردی/اجتماعی و شغلی از راه طراحی، اجرا، ارزیابی و تقویت برنامه جامع مشاوره مدرسه را بر عهده دارند که نتیجه آن، بهبود و ارتقاء موفقیت دانش آموزان است. همکاری مستمر معلمان با مشاوران باعث افزایش ظرفیت حرفه‌ای آنان، کاهش فشار ناشی از بارکاری و ارتقای کیفیت مدیریت کلاس درس می‌شود. مشارکت معلمان در تعاریف نقش مشاور و تبادل بازخورد، به شفاف‌سازی انتظارات و کاهش تعارض نقش کمک می‌کند. هم چنین، یافته‌ها اهمیت مشارکت والدین در فرایندهای مشاوره را نشان داد. والدین با دریافت آموزش و اطلاعات، بهتر قادرند فرزندان خود را حمایت کنند و روابط مبتنی بر اعتماد میان خانه و مدرسه را توسعه دهند. از سوی دیگر، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که تفاوت در اثربخشی مشاوره بیش‌تر ناشی از مشکلات اجراییست، نه ناکارآمدی رویکردها. بنابراین، استانداردسازی نسبت مشاور به دانش آموز، تخصیص بودجه مستقل برای

مشاوره و بهبود زیرساخت‌ها (مانند فضای مناسب و منابع) ضروری است. مدیران باید محیط حمایتی لازم را برای مشاوران فراهم کنند و نقش آنان را در تصمیم‌گیری‌های مدرسه تقویت کنند. هم‌چنین، آموزش‌دهندگان باید برنامه‌هایی را طراحی کنند که دانش، مهارت‌ها و نگرش‌های مورد نیاز مشاوران را به‌طور کامل پوشش دهد. استفاده از داده‌های گردآوری‌شده توسط مشاوران برای ارزیابی و بهبود مستمر برنامه‌ها یک ضرورت سازمانی است، اما یافته‌های مبتنی بر روابط میان پیشایندها، فرایندها و پیامدها نشان داد که توسعه شایستگی‌ها در قالب یک چرخه پویا و بازخوردی عمل می‌کند. پیشایندهای مناسب موجب شکل‌گیری فرایندهای رشد دانش، نگرش و مهارت می‌شوند؛ این فرایندها به پیامدهای مثبت فردی، میان‌فردی و سازمانی منجر می‌شوند و پیامدهای مثبت ایجادشده دوباره حمایت، انگیزه و فرصت‌های لازم برای ادامه رشد حرفه‌ای را تقویت می‌کنند. بنابراین، توسعه شایستگی‌ها نیازمند مداخله‌هایی هم‌زمان در سه سطح است: تقویت پیشایندها، غنی‌سازی فرایندها و پایش پیامدها.

به‌طور کلی، یافته‌ها نشان می‌دهد که توسعه شایستگی‌های مشاوران مدارس متوسطه نیازمند رویکردی سیستماتیک و چندبُعدی است؛ رویکردی که علاوه بر آموزش، به تقویت ساختارهای حمایتی مدرسه، ارتقای ارتباطات حرفه‌ای، فراهم‌سازی فرصت‌های تجربه عملی، و توسعه نگرش‌های حرفه‌ای و زمینه‌ای توجه کند. این مطالعه تأکید می‌کند که برای ارتقای کیفیت خدمات مشاوره‌ای، سیاست‌گذاران، مدیران، معلمان و مشاوران باید در قالب یک شبکه تعامل‌گرا و هم‌افزا فعالیت کنند. این نتیجه‌گیری می‌تواند مبنایی برای طراحی برنامه‌های توسعه حرفه‌ای، بازنگری در استانداردهای انتخاب و آموزش مشاوران، و اصلاح رویه‌های مدیریتی و سازمانی در مدارس باشد. برآیند این پژوهش یک نتیجه روشن دارد: مشاوره مؤثر مدرسه حاصل هم‌ترازی سه عنصر اصلی است:

عوامل مقدماتی ◀ شایستگی‌ها و فرایندهای حرفه‌ای ▶ پیامدهای آموزشی-روانی-سیستمی

وقتی زیرساخت‌های مدرسه‌ای، هویت حرفه‌ای، حمایت مدیریتی و منابع کافی فراهم باشد، و مشاوران دانش، مهارت و نگرش‌های لازم را داشته باشند، برنامه‌های مشاوره مدرسه نتایجی گسترده، پایدار و قابل اندازه‌گیری برای دانش‌آموزان، معلمان، والدین و کل مدرسه ایجاد می‌کنند. با توجه به یافته‌های این سنتزپژوهی، پیشنهاد‌های کاربردی در سه سطح سیاست‌گذاری، مدرسه و مشاوران ارائه می‌شود:

پیشنهاد‌های سطح سیاست‌گذاری و نظام آموزشی

۱. تدوین استانداردهای ملی شایستگی مشاوران مدارس: یافته‌ها نشان می‌دهد شایستگی‌های دانشی، نگرشی و مهارتی باید به‌صورت یک چارچوب منسجم و مبتنی بر نیازهای فرهنگی-اجتماعی کشور تعریف و اجرا شود.
۲. بازنگری برنامه‌های تربیت مشاوران در دانشگاه‌ها: لازم است دانش نظری، دانش زمینه‌ای و دانش اخلاقی-حقوقی در برنامه‌های درسی تقویت شده و فرصت‌های یادگیری مبتنی بر تجربه و کارورزی واقعی افزایش یابد.
۳. حمایت بودجه‌ای برای توسعه خدمات مشاوره مدرسه: تأمین منابع انسانی، ابزارهای ارزیابی، اتاق مشاوره استاندارد و دسترسی به خدمات مشاوره تخصصی از الزامات توسعه شایستگی است.
۴. طراحی نظام یکپارچه توانمندسازی مستمر: توسعه حرفه‌ای مشاوران باید از آموزش‌های مقطعی به دوره‌های یادگیری مداوم، مبتنی بر نیاز مدرسه و مبتنی بر داده‌های واقعی عملکردی تبدیل شود.

پیشنهادهای سطح مدرسه و مدیریت آموزشی

۱. ایجاد جو حمایتی در مدرسه: یافته‌ها تأیید می‌کند که جو اعتماد، امنیت روانی و همکاری میان کارکنان از پیشایندهای کلیدی توسعه شایستگی است.
۲. تشویق کار تیمی میان مشاور، معلمان و والدین: تشکیل تیم‌های بین‌رشته‌ای برای حل مسائل دانش‌آموزی موجب ارتقای مهارت‌های مشاوره‌ای و افزایش پیامدهای مثبت آموزشی می‌شود.
۳. انجام ارزیابی‌های مستمر از کیفیت عملکرد مشاوران: ارزیابی مبتنی بر داده کمک می‌کند فرایندهای رشد حرفه‌ای در مسیر درست قرار گیرد.
۴. ارتقای ارتباط خانه-مدرسه: مدیران می‌توانند از راه توسعه کانال‌های ارتباطی شفاف، اضطراب والدین را کاهش داده و همکاری آنان را تقویت کنند.

پیشنهادهای سطح مشاوران

۱. توسعه مهارت‌های مداخله‌ای و درمانی از راه یادگیری مبتنی بر تجربه: کارورزی‌های نظارت‌شده، تحلیل موردها و مشاهده حرفه‌ای تأثیر قابل‌توجهی بر ارتقای شایستگی دارند.
۲. تقویت نگرش‌های فرهنگی-زمینه‌ای: مشاوران باید به ویژگی‌های بومی، فرهنگی، خانوادگی و اجتماعی دانش‌آموزان توجه ویژه داشته باشند.
۳. استفاده از رویکردهای مبتنی بر نقاط قوت: تمرکز بر توانمندسازی دانش‌آموزان، خودپنداره مثبت و مهارت‌های SEL به بهبود پیامدهای رفتاری و هیجانی کمک می‌کند.
۴. افزایش تعامل حرفه‌ای با معلمان: بازخوردگیری، جلسات موردکاوی و همکاری در طراحی مداخلات کلاس‌محور از ضروریات توسعه مهارت‌های سیستمی است.

References

- Abas, M. K. J., Saper, M. N., & Daud, N. A. M. (2025). Exploring school counsellors' knowledge of Islamic counselling. *Journal of Contemporary Islamic Studies*, 11(1). <https://doi.org/10.24191/jcis.v11i1.3>
- Abbasi, A. (1400/2021). [Title in Persian]. [Publication details in Persian].
- Abdulkadir, A. O., & Usman, M. D. (2025). Transforming counselling services through artificial intelligence in Nigerian schools: Innovations, challenges and future directions. *International Journal of Innovative Psychology & Social Development*, 13(2), 52–59. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15225793>
- Adomako Gyasi, P., Sun, B., Zhou, L., Dwumfour, C. O., & Darko, P. A. (2025). Impact of school counselling and psychological services on students' academic performance through health indicators. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 35(2), 181–197. <https://doi.org/10.1177/20556365251339704>
- Ain Mohd Daud, K. Z., Saputra, A. R., Rohmadheny, P. S., & Suryanto, P. (2025). Integrating Islamic principles within Western counseling frameworks: A culturally responsive approach for school counselors. *Journal of Religion and Spirituality in Counseling*, 45(2), 112–130.
- Alexander, J. (2019). *Building trauma-sensitive schools: Your guide to creating safe, supportive learning environments for all students*. Brookes Publishing.
- Alinejad-Tilaki, A., Omidvar, S., Kheirkhah, F., Bakhtiari, A., & Gholinia, H. (2025). Health literacy and its relationship with mental health and quality of life in freshmen students. *BMC Public Health*, 25(1), 106. <https://doi.org/10.1186/s12889-024-21202-4>
- Aloteabi, Y. (2024). *Inclusive school-based-counselling for students with special educational needs: An exploration of the perceptions of school counsellors in Saudi Arabia* [Doctoral dissertation, University of Hull].

- Alpert, J. L. (1976). The school psychologist as a consultant: A historical review. *Psychology in the Schools*, 13(2), 150–155.
- Al-Rebdi, A. (2004). [Title in Arabic]. [Publication details in Arabic].
- Aluede, O., & Adubale, A. A. (2020). School-based counsellors' role as perceived by Nigerian counsellors. *Journal of School-Based Counseling Policy and Evaluation*, 2(1), 56–62. <https://doi.org/10.25774/ppbt-6k45>
- Amatea, E. S., & Clark, M. A. (2005). Changing schools, changing counselors: A qualitative study of school administrators' conceptions of the school counselor role. *Professional School Counseling*, 9(1), 16–27. <https://doi.org/10.5330/prsc.9.1.p600872187x18681>
- American School Counselor Association (ASCA). (2016). ASCA ethical standards for school counselors. <https://www.schoolcounselor.org/getmedia/f041cbd0-7004-47a5-ba01-3a5d657c6743/Ethical-Standards.pdf>
- American School Counselor Association (ASCA). (2022). ASCA professional standards & competencies. <https://www.schoolcounselor.org/getmedia/7e2aac7a-e563-4c2b-ad2a-8507f56d2d36/ASCA-Professional-Standards-Competencies.pdf>
- American School Counselor Association (ASCA). (2025). *ASCA student-to-school-counselor ratio 2025 initiative*. <https://www.schoolcounselor.org/About-School-Counseling/School-Counselor-Roles-Ratios>
- Arnold, J., Faix, A., Feldbaum, P., & Kisgen, D. (2015). Education for citizenship: A comprehensive approach. *Journal of Educational Research*, 108(3), 245–260.
- Barron, L. (2020). [Title of work]. *Journal Name*, Volume(Issue), Page range.
- Baskin, T. W., & Slaten, E. A. (2010). School counseling outcome: A meta-analytic examination of interventions. *Journal of Counseling & Development*, 88(2), 137–145.
- Beak, G. W., Chung, Y. S., & Suh, J. H. (2024). The impact of school-based mental health services on student well-being in East Asian contexts. *School Psychology International*, 45(1), 45–62.
- Beames, J. R., Johnston, L., O'Dea, B., Torok, M., Boydell, K., Christensen, H., & Werner-Seidler, A. (2022). Addressing the mental health of school students: Perspectives of secondary school teachers and counselors. *International Journal of School & Educational Psychology*, 10(1), 128–143. <https://doi.org/10.1080/21683603.2020.1838367>
- Beames, J. R., Lingam, R., Boydell, K., Callear, A. L., Torok, M., Maston, K., ... & Werner-Seidler, A. (2021). Protocol for the process evaluation of a complex intervention delivered in schools to prevent adolescent depression: The Future Proofing Study. *BMJ Open*, 11(1), e042133. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2020-042133>
- Beesley, D., & Frey, L. L. (2006). Perceived supervisory support and school counselors' job satisfaction: A pilot study. *Journal of School Counseling*, 4(14). <http://www.jsc.montana.edu/articles/v4n14.pdf>
- Chapman, D. (2022). The pivotal role of school counselors in student development during secondary education. *Journal of Adolescent Counseling*, 18(2), 88–105.
- Cheldavi, R., Shiralinia, K., Sodani, M., & Amanuelahi, A. (2025). Identifying the dimensions of professional identity development in school counselors using thematic analysis. *International Journal of School Health*, 12(1), 14–23. <https://doi.org/10.30476/intjsh.2024.102617.1409>
- Churchman, A., Mansell, W., & Tai, S. (2019). The importance of the therapeutic environment in person-centred psychotherapy. *Person-Centered & Experiential Psychotherapies*, 18(4), 311–326. <https://doi.org/10.1080/14779757.2019.1677864>
- Churchman, H., et al. (2021). Explore how a client-led therapeutic intervention (MOL) impacts young people... in the school environment. *Journal of Child and Adolescent Counseling*, 7(3), 145–160.
- Cobbina, S. (2025). The impact of guidance and counselling services on students' social adjustment and academic engagement in senior high schools. *Convergence Chronicles*, 6(2), 96–106.
- Cooper, C., Stafford, A., et al. (2021). Humanistic counselling plus pastoral care... for the treatment of psychological distress in adolescents. *British Journal of Guidance & Counselling*, 49(3), 321–335.
- Copeland, L., Willis, S., Hewitt, G., Edwards, A., Jones, S., Page, N., ... & Evans, R. (2024). School- and community-based counselling services for children and young people aged 7–18 in the UK: A rapid review of effectiveness, implementation and acceptability. *Counselling and Psychotherapy Research*, 24, 419–458. <https://doi.org/10.1002/capr.12688>
- Copeland, N., et al. (2024). School counseling in the 21st century: Challenges and opportunities. *Journal of School Counseling*, 22(2), 45–67.
- Curtis, M. J. (1974). Consultation as a major intervention for school psychological services. *Journal of School Psychology*, 12(2), 158–165. [https://doi.org/10.1016/0022-4405\(74\)90008-4](https://doi.org/10.1016/0022-4405(74)90008-4)

- DaCosta, K. (2017). The impact of school climate on student achievement [Doctoral dissertation, University of Southern California]. ProQuest Dissertations Publishing.
- DaCosta, R. (2017). Leadership and advocacy in school counseling. *Journal of School Counseling*, 15(8), 1–25.
- Darling, H. (2020). [Title of work]. *Journal Name*, Volume (Issue), Page range.
- Dollarhide, C. R., & Lemberger-Truelove, M. E. (2019). School counselor professional identity: A literature review. *Journal of Counseling & Development*, 97(4), 359–370.
- Duffy, K., O'Flaherty, J., & O'Toole, C. (2021). Towards an understanding of the barriers to accessing school-based counselling in Ireland: Student perspectives. *British Journal of Guidance & Counselling*, 49(4), 506–519. <https://doi.org/10.1080/03069885.2020.1746812>
- Edeji, M. (2024). [Title of work]. *Journal Name*, Volume (Issue), Page range.
- Education World. (n.d.). The counselor's role: What makes a great school counselor? Retrieved from https://www.educationworld.com/a_admin/admin/admin474.shtml (Original work published in the 2000s)
- Federman, J. (2025). The sensory-sensitive school: Designing environments for neurodiverse learners. Guilford Press.
- Federman, S. S. (2025). *An investigation of supports: Understanding students' and educators' experiences of anxiety in school and classroom settings* [Master's thesis, Western University].
- Gyasi, P. A., Sun, B., Zhou, L., Dwumfour, C. O., & Darko, P. A. (2025). Impact of school counselling and psychological services on students' academic performance through health indicators. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 35(2), 181–197. <https://doi.org/10.1177/20556365251339704>
- Gysbers, N. C., & Henderson, P. (2006). Developing and managing your school guidance and counseling program (4th ed.). American Counseling Association.
- Hansteen, R. (2003). [Title of work]. *Journal Name*, Volume (Issue), Page range.
- Hanushek, E. A., & Woessmann, L. (2020). The economic impacts of learning losses. OECD Publishing.
- Hewitt, G., Copeland, L., Murphy, S., Jones, S., Edwards, A., & Evans, R. (2024). Understanding school-based counselling services in complex systems: Developing a whole system approach. *Health Education Journal*, 83(6), 609–623. <https://doi.org/10.1177/00178969241263189>
- Hohenshil, T. H. (2015). The role of the school counselor in today's schools. *Journal of Counseling & Development*, 93(4), 377–379.
- Hu, Z., & Zheng, Y. (2023). Education and sustainable development: A global perspective. *International Journal of Educational Development*, 98, 102–115.
- Hurley, E. A. (2020). The therapeutic relationship in school counseling. *Journal of School Counseling*, 18(10), 1–25.
- Hurley, J. D. (2025). *Lived experiences of school counselors' facilitation of small group counseling in public high schools* [Doctoral dissertation, Virginia Commonwealth University].
- Hurley, K. D. (2025). Data, discretion, and dignity: Administrative leadership for school counseling programs. Corwin.
- Jais, K., et al. (2020). Clinical skills for school counselors: Identifying signs of psychopathology. *Journal of School Counseling*, 18(25), 1–25.
- Kaufmann, J. G. (2024). *Understanding and supporting the mobilization of youth participatory action research: A situational analysis* (Master's thesis, Simon Fraser University). <https://summit.sfu.ca/item/35844>
- Khaikhah, E. (1399/2020). [Title in Persian]. [Publication details in Persian].
- Khoroushi, N., Liaghatdar, M. J., & Kalbasi, A. (1395/2016). [Title in Persian]. [Publication details in Persian].
- Kijal, P. (2019). [Title of work]. *Journal Name*, Volume (Issue), Page range.
- Kim, S. Y., & Lee, S. K. (2024). The role of school counselors in career development and decision-making. *Journal of Career Development*, 51(2), 145–160.
- Kok, J., & Low, M. (2017). [Title of work]. *Journal Name*, Volume (Issue), Page range.
- Korinek, L. (2021). Visual supports for students with anxiety: Practical strategies for the classroom. *Intervention in School and Clinic*, 57(3), 153–160.
- Lalor, A. R., et al. (2006). [Title of work]. *Journal Name*, Volume (Issue), Page range.
- Lambie, G. W., Stickl Haugen, J., Borland, J. R., & Campbell, L. O. (2019). Who took "counseling" out of the role of professional school counselors? An exploratory study. *Professional School Counseling*, 23(1). <https://doi.org/10.1177/2156759X19870786>

- Lau, P. S. Y. (2009). Critical issues in the practice of school-based counselling. *Asian Journal of Counselling*, 16(1), 1–20.
- Lemberger-Truelove, M. E., & Bowers, H. (2019). School counselors as social justice advocates. In *Theories of School Counseling for the 21st Century* (pp. 123–145). Oxford University Press.
- Levy, L., & Lemberger-Truelove, M. E. (2021). School counselor identity and role clarity. *Journal of School Counseling*, 19(8), 1–25.
- Liu, Y., Qu, X., & Hiltz, D. (2025). School counseling development and practice in China: A 20-year systematic review. *Asia Pacific Education Review*. <https://doi.org/10.1007/s12564-025-10045-2>
- Liu, Y., Rahal, M., & Shi, Q. (2025). Cultural identity formation and its implications for counseling collectivist youth. *International Journal of Intercultural Relations*, 88, 101–115.
- Lockwood, L. (2016). [Title of work]. *Journal Name*, Volume (Issue), Page range.
- Low, R., & van der Laan, N. (2023). Confidentiality and collaboration: Navigating ethical dilemmas in school-community partnerships. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 33(3), 245–267. <https://doi.org/10.1080/10474412.2022.2037999>
- Loynd, C., Cooper, M., & Hough, M. (2005). A qualitative study of young people's experiences of individual psychoanalytic psychotherapy. *Counselling and Psychotherapy Research*, 5(1), 27–35. <https://doi.org/10.1080/17441690500084128>
- Luthar, S. S., & Mendes, S. (2020). Trauma and resilience in school communities. *School Psychology Review*, 49(4), 345–362.
- MacLochlainn, C., Kirby, K., & McHugh, R. (2022). A whole-school approach to trauma-informed care: Outcomes from a three-year pilot. *Educational Psychology in Practice*, 38(2), 123–140.
- McGowan, A. (2021). The impact of school counseling on teacher perceptions and classroom management. *Professional School Counseling*, 25(1), 1–10.
- Medway, F. J. (1979). How effective is school consultation?: A review of recent research. *Journal of School Psychology*, 17(3), 275–282.
- Menon, S. V. (2021). Building bridges: The essential role of school-community partnerships in student mental health. *School Community Journal*, 31(2), 45–64.
- Mmbwanga, B. W., Odiemo, H. O., & Kimamo, M. (2023). School counselor competencies and student success in Kenyan secondary schools. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 45(3), 412–428.
- Mohammadi, A., & Fathabadi, J. (1384/2005). [Title in Persian]. [Publication details in Persian].
- Murphy, S. (2019). [Title of work]. *Journal Name*, Volume (Issue), Page range.
- Naff, D., Williams, S., & Furman-Darby, J. (2024). The mental health literacy of educators: A systematic review. *Psychology in the Schools*, 61(1), 5–27. <https://doi.org/10.1002/pits.22900>
- Najafi, M., et al. (1402/2023). [Title in Persian]. [Publication details in Persian].
- Newman, D. S., & Rosenfield, S. A. (2023). *Building competence in school consultation: A developmental approach* (2nd ed.). Routledge.
- Newman, E. B., & Rosenfield, S. (2025). Consultation skills for school-based mental health professionals. *Journal of School Psychology*, 63, 101–118.
- O'Donnell, J., Sumner, A. L., Smith, S., Eilenberg, J., Duncan, C., & Cooper, M. (2024). School staff perceptions of the impact of school counselling on young people, the school and integration into the school system. *Counselling and Psychotherapy Research*, 00, 1–12. <https://doi.org/10.1002/capr.12845>
- Palluotto, E. L. (2023). Trauma-informed practice in schools: Perceptions of school staff (Doctoral dissertation, University of East London). <https://doi.org/10.15123/ucl.8w7v>
- Panford-Quainoo, E., Asante, O., & Osei-Tutu, A. (2024). Practices and challenges of counselling in selected senior high schools in Accra, Ghana. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 34, 183–196. <https://doi.org/10.1177/20556365231224478>
- Popov, N., & Spasenović, V. (2025). A nine-country comparison of school counselors' autonomy and control. *Education at a Crossroads*, 23, 25–39.
- Rahal, A. (2017). [Title of work]. *Journal Name*, Volume(Issue), Page range.
- Rahal, A. (2025). Sociocultural and sociopolitical elements of school counselling professional identity: A qualitative analysis of Palestinian school counselling identity. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 47, 81–114. <https://doi.org/10.1007/s10447-024-09576-x>
- Rentería, D., et al. (2024). Educational equity and the role of school counseling in Latin America. *Journal of Latin American Education*, 18(3), 112–128.
- Rogers, C. R. (2007). The necessary and sufficient conditions of therapeutic personality change. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 44(3), 240–248. <https://doi.org/10.1037/0033-3204.44.3.240> (Original work published 1957)

- Roudi, E. (1402/2023). [Title in Persian]. [Publication details in Persian].
- Rowley, C., Stroh, H., & Sink, C. A. (2005). The impact of school counseling on student social-emotional learning. *Professional School Counseling*, 8(5), 1–8.
- Saha, M., et al. (2019). The impact of school counseling on students with self-harm and suicidal behavior. *School Psychology International*, 40(5), 467–483.
- Saputra, W. N. E., Rohmadheny, P. S., & Suryanto, F. (2024). School counselors as agents of peace in the school: a systematic literature review. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, 13(3), 1623–1630. <https://doi.org/10.11591/ijere.v13i3.25758>
- Sari, A. R., Debowska, A., & Rowe, R. (2025). Teachers' Identification of Adolescents' Mental Health Problems in Indonesian Schools (Doctoral dissertation, University of Sheffield). <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.2024.1287>
- Schmidt, J. J. (1996). *Counseling in schools: Essential services and comprehensive programs* (2nd ed.). Allyn & Bacon.
- Sheridan, S. M., & Garbacz, S. A. (2021). *The tough kid: Teachers and parents as partners*. Pacific Northwest Publishing.
- Shi, Q., & Carey, J. (2021). The politics of data in school counseling: Advocacy and accountability. *Professional School Counseling*, 25(1), 1–12.
- Slaten, E. A., & Baskin, T. W. (2014). The role of the school counselor in promoting student mental health. *Journal of School Counseling*, 12(5), 1–25.
- Slaten, E. A., et al. (2021). Continuous improvement in school counseling programs. *Professional School Counseling*, 25(1), 1–10.
- Slijepčević, S. D., & Zuković, S. N. (2021). School counsellor-teacher collaboration in student counselling. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 51(1), 198–237. <https://doi.org/10.2298/ZIPI1901198Z>
- Slijepčević, S., & Zuković, S. (2021). The role of school counsellors in the Serbian education system: Teachers' perspectives. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 31(2), 179–192. <https://doi.org/10.1017/jgc.2021.3>
- Somerville, K., Haugen, J. S., & Morris, L. R. (2024). Student voice and choice in school-based counseling: A self-determination theory approach. *Journal of Child and Adolescent Counseling*, 10(1), 45–62.
- Spears, A. (1998). [Title of work]. *Journal Name*, Volume (Issue), Page range.
- Spiegler, M. D., & Guevremont, D. C. (2010). *Contemporary behavior therapy* (5th ed.). Cengage Learning.
- Spratt, J., Shucksmith, J., Philip, K., & Watson, C. (2007). 'The fish don't talk about the water': How the 'normalizing' of whiteness in schooling shapes the counselling experiences of young people. *British Journal of Guidance & Counselling*, 35(2), 213–227. <https://doi.org/10.1080/03069880701256623>
- Spreitzer, G. M. (1995). Psychological empowerment in the workplace. *Academy of Management Journal*, 38(5), 1442–1465.
- Springer, D. W., Lynch, C., & Rubin, A. (2018). **Solution-focused brief therapy in schools: A 360-degree view of research and practice**. Oxford University Press.
- Steen, S., Shi, Q., & Carey, J. (2023). Integrating social-emotional learning across the MTSS framework. *School Psychology Review*, 52(1), 76–91.
- Stewart, K. J., & Medway, F. J. (1978). An ecological perspective for school psychology. *Journal of School Psychology*, 16(4), 309–318. [https://doi.org/10.1016/0022-4405\(78\)90016-0](https://doi.org/10.1016/0022-4405(78)90016-0)
- Stoeber, R. P. (2025). *Technology facilitated arts-based school counselling: A scoping review of the literature* [Master's thesis, University of Manitoba].
- Studer, J. R. (2015). *A guide to practicum and internship for school counselors-in-training* (2nd ed.). Routledge.
- Sunusi, M. K., & Eromaka, U. S. (2025). Gender as Predictor of Job Satisfaction and Commitment among Secondary School Counsellors in Kano State, Nigeria. *Alvan Journal of Social Sciences*, 2(1). <https://ajsspub.org/publications>
- Sussman, K. L., Soura, B. D., & von der Embse, N. P. (2022). Adapting MTSS for post-pandemic school mental health. *School Psychology*, 37(5), 345–355. <https://doi.org/10.1037/spq0000504>
- Tabash, Y. I., et al. (2024). Mental health and academic performance in Middle Eastern schools. *School Psychology International*, 45(2), 134–150.
- TaghiZadeh, H., et al. (1398/2019). [Title in Persian]. [Publication details in Persian].
- Tinta, S. A. (2023). [Title of work]. *Journal Name*, Volume (Issue), Page range.
- Van Le, C., & Tran, D. (2024). Education and human capital development in Southeast Asia. *Asia Pacific Education Review*, 25(1), 89–104.
- Vardarli, G., & Aladağ, S. (2022). Using virtual reality to teach empathy: A pilot study in social-emotional learning. *Journal of Educational Computing Research*, 60(5), 1215–1236.

- Wankasi, H. I., & Adekunle, S. I. (2023). Assessment, benefits and factors that affect guidance, counselling services in secondary schools in Owo Local Government, Ondo State. *Qeios*. <https://doi.org/10.32388/3I0P4B>
- Wilkinson, K. S., et al. (2018). The perceived value of school counseling services. *School Psychology International*, 39(4), 345–362.
- World Health Organization. (2021). Making every school a health-promoting school: Global standards and indicators. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240025059>
- Yin, W., et al. (2024). [Title of work]. *Journal Name*, Volume (Issue), Page range.
- Zainudin, Z. N., Asri, A. S., Abu Talib, M., Hassan, S. A., Ahmad, N. A., & Yusop, Y. M. (2020). The prevalence of cyber-counselling: A systematic literature review on effectiveness and preferences. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 10(10), 731-751. <https://doi.org/10.6007/IJARBS/v10-i10/7897>
- Zinn, J. S., et al. (2024). The influence of cultural values on school counselor professional identity. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 52(2), 78–94.
- Zuković, A., & Slijepčević, J. (2019). The impact of role clarification on school counselor effectiveness. *Journal of School Counseling*, 17(10), 1–25

